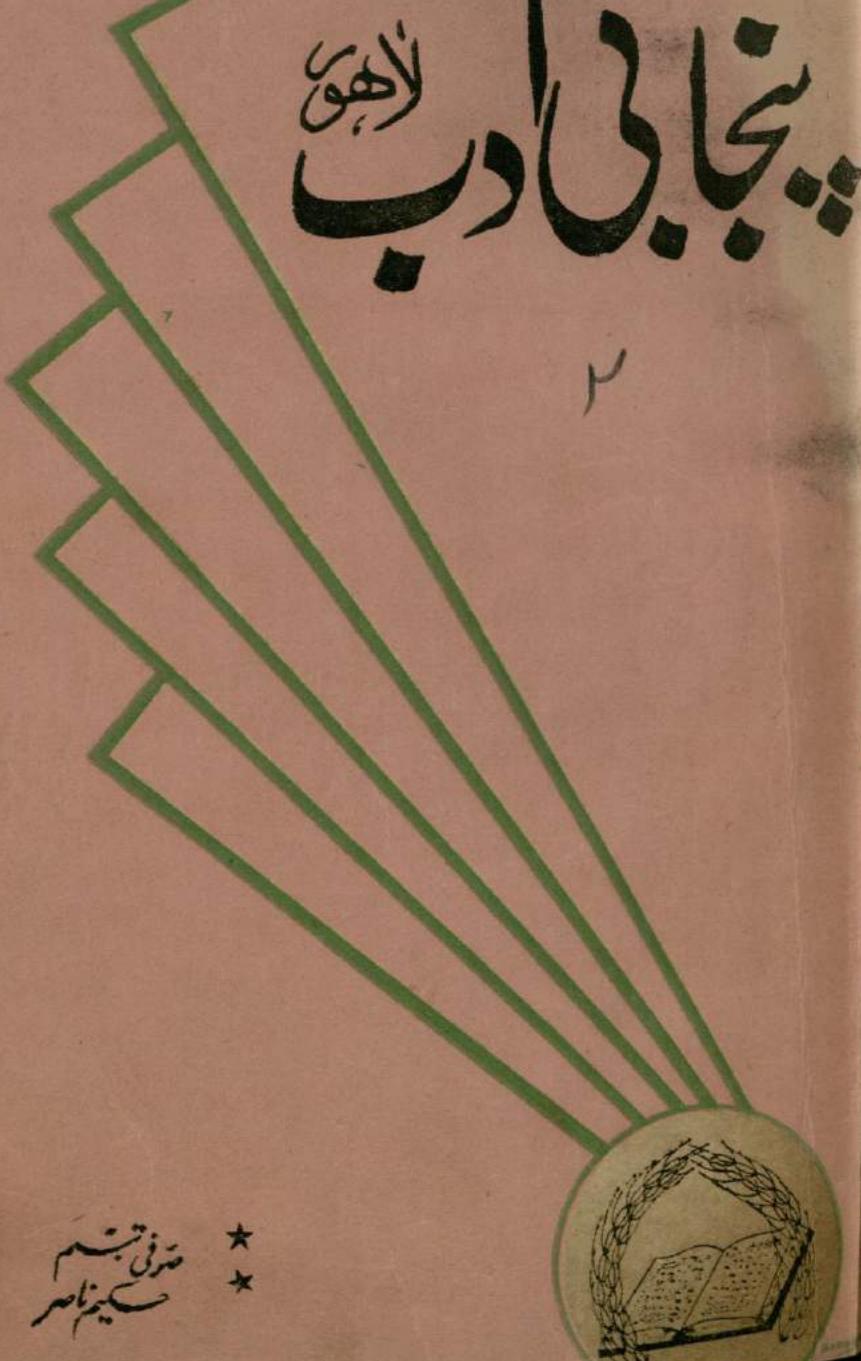

Regd. L No.

The Monthly "PUNJABI ADAB" Lahore

کونجان پیکے دھیاں، چار دنां دا میلہ
چڑھا مکھر، آئی جوان، آڈ جاؤن دا ویلا

پنجابی ادب

مصنفوں ترتیب
سکینہ ناصر

کونجان

نویں پنجابی ادب دا انتخاب

جیہدے وج سائے پنجان پانیاں دے سوہنے دیس دیاں اونھاں ساہتک "کونجان" دی ڈار ہو
گی جیہاں دے وچاراں دی بھرپور جوانی نے آچی ڈار نے سائے ساہت نوں ادھ آسمانی پہنچا
اے۔ ایہہ "کونجان" سائے ساہت نوں ایہو چھوڑا رنگ روپ دیون گیاں کہ اوہ مدد بیوار
ام ہو ج اوئے گا۔ کتاب چھپ رہی اے۔

پنجابی دی نامور شاعرہ
امر تا پر یتم

دیاں چوتیاں نظمان دا مجموعہ

نویں رت

چھمے وج امر تا نے جگ بھیں نوں ہذور تیاں دے
رنگ وج پیش کيتاے۔ ایس مجموعے وج وجھوڑے
دی اگ، پیار دی سک ادھ والوں ٹٹ کے ڈگن دا
سلہ، دنیا دے دکھ، اہنہاں دا بیکانہ پن، بھکھ،
غربی نے غلامی، سبھ گلان دا ذکر امر تا دے اپنے
خاص انداز وج ملے گا۔

لکھائی چھائی عمدہ - قیمت ۳ روپے

پنجابی دیاں آچیاں تے چنگیاں کتابیاں چھایں وائے

الجدید لاهور - العمار مارکیٹ
چوک اثارکی

قرآن

"ایس مجموعے وج دمڑی دے
کے لکھاں دے کاروبار دا ذکر
(سعادت حسن)

لکھائی چھائی عمدہ تیمت

فهرست

پہلی گل	— ادارہ —	۴
مصنفوں :-		
بلوچی داران	— سلیمان خاں جی	۳
کہانیاں :-		
سو جاں تکھے آڑٹھ۔ امرتا پریتم		۹
شام دا پہلا تارا — قواز		۱۹
<u>نظماء :-</u>		
نغم	— احمد رہی	۲۵
نغم	— ظفر اقبال	۲۶
دل تھے چند گھن	— محمد عظیم بھٹی	۲۷
طوطا	— محمد اکبر عالم اکبر لاہوری	۲۸
گیت	— اندھیت تکی	۲۹
گیت	— رشید سلیمان سعیدیم لے جیٹی	۳۰
<u>غزلاء :-</u>		
غزل	— ججما	۳۱
غزل	— طالب جالندھری	۳۲
غزل	— صلاح الدین نیم	۳۳
غزل	— نذیر پور پوری	۳۴
<u>یونھوہاری روپ</u>		
گیت	— باقی صدیقی	۴۵
ترجمہ۔ اک محمد	— صوفی نعمت	۴۶
<u>ڈرامہ :-</u>		
جن ماں	— میدا محمد الطائف	۴۷
لوك کھنا:- سیل ملکان	— حسن اعزاز	۴۸
ڈاک	پورٹ بکس نمبر ۲۳۳ لاہور	۴۹

رجسٹر ۱۱ نمبر - ۲۰۵

پنجابی ادب

جلد ۱ فروہی ۱۹۶۷ء شمارہ ۲

نگران :- صوفی نقشہ

ایڈیٹر :-

حسکیم ناصر

چندلا

سلامہ — چھ روپے

چھ ماہی — تین روپے

اک پرچھ — دس آنے

چندلا گلن دیپتہ

پنجابی ادب لہو

پنجابی ادب لہو

پنجابی ادب لہو

پنجابی ادب لہو

کلک کوئی بیکے دھیان پارہ ناں دیں

چڑھیا لکھر، آئی جوانی اٹھ جاؤں دا دیلا

کوئی ناں

بھیہے سچ سادے پنجاب پانیاں دے سوہنے دیں

دیاں اپنیاں ساجک کوئی جال " دی دار ہو دے گل -

پنجاب سے بجا راں ادی عبرو جو جائے اپنی قارئے ساتھ
سایت نوں ادھہ اسماقی پسپا دتا۔ ایکہ کوئی جال ساتھ
سماہت نوں یہو جیسا راگ روپ دیون گیاں کراوہ سہار
تے امر سو جادے گا۔ تاں جو چھپے ہی لے۔

پنجابی دے نئے پر منے شاعر

و فی سر ہون سنگھیم کے
دیاں نظماں دا جموجعہ

ساوے پتھر

بھیہے وچ جیون دا دو گھا پیار پا لپٹے دیاں اڑیاں

الہر نئے دیاں کھرستیاں تے جوان دیاں سعد صران دا دلگ

لے۔ ایں مجھے سچ پنجابی جیمن دیاں تسویہاں شعر

نے ایں ہر لڑاں کھلی توہیں کراوہ ناں دیوں ساوے پتھر دی
مہک آؤے گی۔ قیمت ۲/- روپے

پنجابی دی نامور شاعرہ

امرنا پر سعیم

دیاں چونو دیاں نظماء دا جموجعہ

نویں رست

بھیہے سچ ارتانے تھیں بہتیاں نوں خلدہ تیاں تھے

ریکھی تھیں کیا اے۔ ایں مجھے سچ دھوڑے دیاں الگ

پیدا دی ریک ادھہ دا ٹوں میت کے دیکھن دا سامنہ۔

دنیاۓ دکھ، اپنیاں دا بیگانہ یعنی دھیکھ، خربی تے غلامی

سچھ مغلان دا ذکر ارتانے اپنے خاص انداز تھے گا۔

کھھائی چھپائی محدود قیمت ۲/- روپے۔

پنجابی دی پچھائی مکھ۔ قیمت ۳/- روپے۔

الحمد بدل

۱۲- المدارک بکٹ رچک انارکلی

پہلی گل

کئی نوشی دی گل اے کہ ایدھر ساڑا "پنجابی ادب" دا پچھے نکلیا تے اودھر تعلیمی منصوبے دی رپورٹ چھپ کے ساٹے سانے آئی۔ اسی اینہوں اپنے واسطے اک بڑی نیک فال سمجھدے آں۔

تعلیمی منصوبے دی تیاری درج ملک دے وڈے وڈے دماغاں نے کم کیتا اے تے اپنے ذاتی تجزیاں تے تابعیات دا چھڑ ساٹے سانے رکھا ڈتا اے۔ ایں منصوبے نوں سرمیری طور تے میکین ٹال ای چتھے چل جاندا اے کہ تعلیم دا کوئی پہلو دی ایجمناہیں جیسا

ایہدے درج نہ آیا ہووے۔ ہر پہلوں صفات صفات کھنکایا گیا اے۔ ساڑا مقصد ایں منصوبے اتے کوئی بحث کرنا نہیں، نہ ای ایں اتے کوئی تفصیلی تبصرہ کیتا جاسکدا اے۔ ہاں اک دو گلال کہیاں خروردی نہیں۔ اودھ ایسہ نیں پہنچا ایدھے درج ایں گل اتے زور دتا گیا اے کہ تعلیم اچھی ہر قیچھی اسی دیں دے دل اسیاں فل صیغہ دے شہری بنادیوے۔ صحیح قسم دا شہری ہر دن واسطے پہلاں ایہ لازمی چیزاے کہ ہر شہری دے دل درج لیہ احساس ہووے کہ ایہہ دلیں ساٹا دیں اے۔ شہری نوں ایں دلیں تال خالص محبت ہوئی چاہیدی اے۔ تدے ای اودھ ایں دلیں دی خدمت کر سکدا اے۔ تعلیم بھلیں دینی ہووے یاں کوئی ہوو۔ اودھی بُشاد ایسے احساس اتے ہوئی چاہیدی اے،

ایہدے درج کوئی شک نہیں کہ ایں منصوبے نوں کامیاب نیاون واسطے حکومت اپنا پورا پورا نور نکاوے گی۔ یعنی سازیں ایہہ بیار رکھنا چاہیدا اے کہ سارے کم ساخت اتے نہیں چھڑے جاسکدے۔ ضروری اے کہ ملک دے دولتندوک ایں کم درج حکومت دا ہتھ و ماداں د پاں چھوڑیت "گذھی درج سفر کرویاں ہوئیاں جناب صدر ہر داں فرمایا سی کہ ابتدائی تعلیم مقامی زبان درج ہووے گی تے اودھے بیدار دے بیکھاں درج۔ ائند جانے منصوبہ تیار کرن والیاں نے پنجابی زبان دل کیوں و میان نہیں کیتا۔ امید اے کہ منصوبے تے درجی دار نظر پاؤ دیاں ویلے ایں معاملے اتے غر کیتا جاوے گا۔

(ص-ت)

بلوچی ارال - شمسیہ

بلوچی بارہویں صدی عیسوی شے نیڑے تیرٹے ایران توں بوجان آئے بلوچستان

آؤن دے بعد بوجاں توں اپنی پیٹ پوچالی کماو ناپیا۔ اودھ کماوندے کیہ؟ بلوچستان تے اک اجھا علامی جتنے کاۓ شاہ پہاڑاں۔ ایہاں پہاڑاں دے اتے تاں کائی وی نہیں سی گدھی سلے چھڑے ریگتال سن۔ جہناں دی ہوا سنگھ درج اوندی تے حلق نوں پھر لیتی دی۔ جنگل من بھستان درج شیرتے پاڑے رہندے۔ ایں علاتے درج اول تے بارش ای نہیں ہوندی، جسے ہوندی تے اودھ درجے۔ ایدھر چار چھٹاں پیاں، اودھ رز میں خشک دی خشک۔ فصل موئا کیہ ہوندا۔ بوجاں نے ہل دا ہی کون دی تھاں بھیڑاں پالیاں شروع کر دیاں۔ اودھ بھیڑاں دے اچڑے کے بھے چار دن ایتھے ٹھہر دے تے چار دن اوتھے۔ عاذ بیوکش زندگی نے سوا ہور کوئی چارہ ای نہیں نی، — بھیڑاں دے اچڑے تے اوٹھاں دیاں لام ڈور دیاں۔ صرت ایہہ جاندار ہوندی سی اوس زمانے دے بوجاں نی۔ اوس نیلے بیوچ کدی کتے نہٹھ کے تے بیٹھے۔ اودھ وکھو دکھ قبیلیاں درج ونڈے ہوئے سن۔ ایہہ قبیلے کے پہاڑوں پوکن دیں والی ذمی دے کہڈھے تے یاں پہاڑاں اندر کلی جھپی ولدی دے ووچکار دیرہ لاوندے تے پنج دس دن اوتھے ملک کے بھیڑاں بکریاں تے اوٹھچڑھا دستے اکاہنہ دوو جاندے۔ کدے کدے انج ہوندا پیئی دو وکھو دکھ قبیلے اکو بیلے درج ذیرہ دنڈا پک لیا نئے گھاہ پانی توں جھگڑا شروع ہو جاندے تے ایہہ جھگڑا بھیر باتا عده لڑائی دی کی صورت اختیار کر لیندا۔ قبیلے نے نئے وڈے سمجھ ایں لڑائی درج حصہ لیندے تے قبیلے دے شاعر جہڑے بلوچی درج ریزدار تے نقشے ٹھجھے، ایسی قھستے تے نقشے مگر دیاں اوپیاں دیاں داراں بن جاندیاں۔

پندرہویں صدی درج بوجاں شے کچھ قبیلیاں نے ہر دیلے طر دیاں پھر دیاں رہن دا ایہہ چالا

چھڈ دتا۔ اور ہماں باقاعدہ اپنے علاتے مل لئے سمجھ توں پہلاں ایہہ کم رنڈ قبیلے دے سردار میر شہک نے کیتا۔ میر شہک نے باقاعدہ حکومت دا مذکور رکھیتے ایں مذکور اتے سردار میر چاکر خاں

رند نے حکومت دی شاندار جو جیلی گھوڑی کیتی۔ سوطھویں صدی دے نیڑے نیڑے بوجاں دے سچھ قبیلے اپنی جوہ جنگل مل پچھے سن۔ جیہڑے قبیلے گھر کلا بنادن تے وساون واپسہ ڈھنگ اختیار ذکر کے اوہ یاں تے بے سہتے تے نائے سن تے یاں اود جیہڑے اصل بلچر نہیں سن تے مگنا پکنا چینا دا کم سی۔ مثال دے طورتے دی رطائی دے دران کہیاں گئیاں۔ اپسہ لڑائی تیہ توں زیادہ جوشیلیاں واراں اوہ نیں جیہڑیاں رندل تے لاشاریں ملٹری۔ سوطھویں صدی دیاں سچھ توں زیادہ جوشیلیاں واراں اوہ نیں جیہڑیاں رندل تے لاشاریں دی رطائی دے دران کہیاں گئیاں۔ اپسہ لڑائی تیہ ورھے ہوندی رہی۔ اپسہ لوج رندل دے سردار میر چاکر خان رند۔ لاشاریاں دے سردار میر گواہرام لاشاری تے زوہ نیاں دے سردار عصر خان نے حسد دیا۔ (عصر خان لاشاریاں ولیوں ہوکے میر چاکر خان رند دے خلاف رطیا سی) ایں لڑائی دی وجہ گھوڑ دوڑ سی۔ رند تے لاشاریے چراناں دا گھوڑ دوڑ دا مقابلہ ہویا۔ لوڑ کھپ پے کجئے۔ رند کہن گھوڑ دوڑ اسال جنتی اے، تے لاشاری کہن گھوڑ دوڑ اسال جنتی۔ ایسے براں یوں توں رطائی چھڑگئی۔ جیہڑی تریہہ ورھے تیک نہ مکن۔ رند تے لاشاریاں دی ایں لڑائی دیاں داراں بڑیاں لمیاں نیں۔ ایں پاروں اوہنماں دے مکھن دا ایتھے موقع نہیں۔ میں ایتھے اوک وار دے صرف تین مصروفے دے رہیاں، تان بے پتہ گچ جاۓ پیسی ایمناں داراں دا رنگ تے مود کیاے؟

میر خان رند سیحتے میر چاکر خان دا ریڈا دیہر تے بہادرستگھی ساختی۔ شین اوں قل تحریر نہیں۔ رطائی دوچ اوہدے مرن اُتے لاشاریاں دا سردار میر گواہرام طھے دے طور تے کہندا ہے چاکر اگر آسمان نہ پلک بنسے

ڈھاڑری جنپاں پکڑا زیرے
ہار و میر ان نہ گدار گفتے

ترجمہ:- چاکر ابھے توں پوری لاکے آسمان تے وحی چڑھ جاویں، تے ڈھاڑر دیاں پہڑاں توں کڑا پاکے تھے دی چیک لیج۔ تینوں پھیر وی اپنے مرے ہوئے بھاجنے میر خان تے اوہدے گھوڑے دا دیدار فضیب نہیں پروتا۔

بوج شروع توں غیرت والے تے عزت والے ہے نیں۔ اوں خنکھے وچ آون توں پہلے جیہڑا بعد وچ پورستان کہلایا اوہ عرب شریعت مرج رہنے سن۔ جد یہی دیتے شترے حضرت امام حسین دے کنبھے تے زیادتی تے خلم شروع کیتا، بوج اوہنماں دے خلاف اٹھ کھڑے ہے

کچھ مارے گئے تے باقی یہی فوجاں نوں اپنے توں زیادہ سمجھ کے ایران چلے آئے۔ گیارہویں صدی دے شروع وچ ایران دی سیاسی حالت و گرتگئی تے اوختے افرافی شروع ہو گئی۔ بوج کمان تے سیستان دے علاقیاں وچ رہنے سن۔ اوہنماں تے دی خلم شروع ہو گیا۔ ادھ اسی خلم شے خلاف اٹھتے رٹدے مردے پھاڑاں تے ریگتاناں دچوں ای ہوندے یوچخان چلے آئے۔ اوہنماں دا سردار پہاڑ تے دیہر بیہر حلال الدین خان سی۔ ایسے سردار دی ال اوہنماں دے بعد وچ بوج خان تے حکومت کیتی، رند تے لاشاری قبیلے دی ایسے میر حلال الدین خان سے دوہتھے پتے سن۔ بوج خان دیچ دھول دے بعد جداک طاقتور قبیلے دے دوسرے کمزور قبیلے دے نال زیادتی کیتی تے اوہ را قبیلہ سر ز عرض دی باڑی لائے طاقتور قبیلے دے خلاف اٹھ کھلوتا۔ دودھ خان تے بی بیگ پڑھ دی رطائی دی وجہ وی ایو خلم تے زیادتی سی۔

بی بیگ پڑھ بیہدی قبیلے دا سردار سی۔ ایسے قبیلے وچ اک بیہدی سکی، بی بیگ پڑھ نے اوہدے نال جیہڑ خانی کرنا چاہی۔ اوہ اپنے قبیلے نوں چھڈ کے اک دوسرے قبیلے "گور کچھ" دے سردار دودھ خان دی پناہ وچ آگئی۔ دودھ خان نے اوہدی حفاظت تے عزت دا عدھہ کر لیا۔ کچھ دلکھ پھول بی بیگ پڑھ اپنے جواناں نوں نال لے کے آیا تے حملہ کر کے سکی دیاں بھیدیاں بکریاں تے گاؤں پکے لے گئی۔

دودھ خان اوہدے مقبلی وچ گیا تے مارا گیا۔ دودھ خان دے مرن دے بعد اوہدے نکے جھرا بالاچ نے سکی دی بے عزتی تے خلم دا بدالہین دی قسم تھاںی۔ پر اوہدی عمر تھوڑی سی، اوہ ابھے ایمان سی، اور اک اوہ گھروں نکل گیا۔ پڑوں دوڑے مزاراں۔ خانقاہاں تے میرجاں دی وجہ رہ کے رطائی دا ڈھنگ تے فن سکھدا رہیا۔ پھر اوہ بی بیگ پڑھ دے خلاف رطیا تے اوہنماں جان توں مار کے سکی تے خلم دا بدالہیا۔

بالاچ دیاں داراں بڑیاں جوشیلیاں نے مشہور نہیں، ہر بوج جھاویں اوہ بڑھاۓ بیان بال۔ تینوں اے یاں جنماں، ایہنماں داراں نوں جان دالے۔ ایسہ داراں بوج جان نے شاندار اضافی داد دشیں۔ ایں باروں ہر بوج توں عزیز تے پیاریاں۔ بی بیگ پڑھ دے خلاف رطائی شروع کرن توں پہلان بالاچ اک خان کہندا ہے۔ من گوں پڑاں ہنچوں کنماں

دو دلائے جو ریں دڑھان

بانز کوں کپوٹناں کنماں

گریں لیوار گوں چارڑاں

ہو کر کنت گوں از ران

بن گوں کہی بیڑی ڈھنگران

گر ک گوں مزن چھڑی ہڑان

تر جمہ: - بیں بیان کرن ڈایاں نال انج کراں گا۔

بیں دوہ دے دشناں نال انج پیش آداں گا۔

جیکوں باز کیوتہ دا خشک کردا اے۔

جیکوں دوزخ دیاں ہماداں چھپیر بیاں نوں سکا وندیاں نیں

جیکوں سور فصلان نوں تباہ کروالے۔

جیکوں یکر بیاں درختاں دیاں نرم کنیدیاں نوں چپت کر جاندیاں نیں۔

جیکوں یکھیاڑیتے نوں چپت چھاڑست دئے نیں۔

جیکوں جھیوڑ (ماچھی) چھیاں نال پیش آوندے نیں۔

شعری ادب بجاویں کے زبان دا ہر دوے اوہندے دیچ واراں داد جبہ پہنچیہ بندہ سیاۓ، واراں دا

ہر ضوع پہنچیہ توں سنبھیڈ، اُچانتے مل ٹالا دیوں والا ہرندہ اے۔ جھیرے واقعے تے جھیراں گلاں واراں

دا مو ضوع بین دیاں نیں۔ اوہناں دیچ اک طراں دا ڈرامہ پایا جاندہ اے۔ ایہہ زندگی دا ڈرامہ ہوندہ اے

زندگی دیاں چھیاں، پکیاں تدریاں دا ہنکرا ہوندہ اے۔ ایں ٹکڑا دیچ جھیرے حصہ لیندے تیں۔ اوہناں

انسان دا مرنا چھینا اوں ہجھدے کے ملک یا کے قوم دا مرنا چھینا ہوندہ اے۔ بیوچی واراں شے کو دار

وی بیچ تائیخ نے سکھ کر دار نیں۔ مثال نے طرتے بیر چاکر رند۔ میر گلہارام لا شاری۔ بالاچ۔ خواہ خاں غیر

واراں دیچ بیک بیتیاں تے ٹھہریاں دا یاں ہوندہ اے، ایں یاں دی رختار تے حرکت ر

پہنچہ چیز تے تکھی ہوندی ہے۔ رفتارتے حرکت دی ایہہ سچی ڈھن سن سُن دا یاں نوں مجھہ کر دی لے پہنچا واراں

انج سُن جھیں اک یا تھا اپنے گو یاں پیر استاد دی گل کن لا کے سُن دا لے، بخدا کے بھال دیوں دی ایہہ خوبی

بیوچی واراں دیچ ودھ کے پائی جاندی ہے۔

واراں کھن یا کھن دا زمانہ پہنچیہ کے ملک یاں قسم دی تاریخ داناڑک تے خظرناک زمانہ ہوندہ اے۔

اچھے دیلے کچھ قوالاں بن دیاں نیں تے کچھ قوالاں ابھڑ دیاں نیں۔ جھیراں تو ماں دلیر بہادر تے س

و یاں پوندیاں نیں اودہ تاں لڑھڑ کے الگانہ دو دھ جاندیاں نیں۔ تے جھیراں تو ماں ٹھہ حرامتے مل تیاں

ہوندیاں نیں اودہ پہنچ میش و سط مگنامی شے کھوہ دیچ ڈب جاندیاں نیں۔ ستمھریاں تے جوش دیاں بیوچی

داراں دا زمانہ سو طوپیں، ستارہ ہوئی تے المغارہ ہوئی صدی اے۔ ایہہ اوہ زمانے چدیلو چاں نوں اپنی
جیاتی داشتوت دین واسطے امدادتے باہر دیاں دیپر بیاں نال ٹکر لئی پئی۔

بیوچی واراں دنگہ فضاد بیاں رڑاٹی دے من گھرٹ قصہ نہیں نیں۔ ایہہ واراں بیوچیاں دی تاریخ دیاں
بیچیاں تصویریاں تے تفہیل نیں۔ بیوچیاں پالی ہو دے بیاں سروان۔ سدھا پیدھڑا پینڈو ہو دے،
بیاں چاپوں والا شاعر۔ اوہ بیچی گل اکھن دیچ اپنی دو بیاں بیانل کردا اے۔ مثال دے طریقے اک شاعر
اپنے دشناں دے یاکے ویچ کندا اے۔

کے ناوں گھٹ پہنیں بہادری دیچ
سادے مقابلے تے رہاں وائے
نکھیاں نوکاں واپیاں تلواراں دے ڈھونگے چھٹ
اوہناں گھٹتے ہوئے کوڑ جیاں آتے نیں،
ایہہ زخم لوہتے تے کیمر نیں۔ ایں گل دی۔
پئی سادے مخالفتے دھمن ڈاہڈے بہادریں،
افوس ایں گل دا اے،

میتوں اپنے مخالفت بہادریاں دے ناں یاد نہیں
جیے میتوں ناں یاد ہوندے
میں اوہناں دے ناں اک اک کر کے لیجدا

اک گنام شاعرے اپنے مخالفاں شے حق اندر ایہہ چند لفظ ایہہ دسن واسطے کافی نہیں۔ پئی
بیوچ شاعر اپنے بورے ہو کے اپنیاں تعریفیاں دیچ نہیں لکھ رہندا اے۔ اکھی گل کن گھایاں اپنیاں
زول چنگیاں بیچڑی لکھے،

للہ اک بہادر تے مشہور شاعر ہو یا۔۔۔ اودہ اپنے اک ڈرالک ساختی دے یاکے آہندا اے۔

جہد رہن دیچ کماناں پھوں تیر دی دے نیں،

جہد نقش دار تلواراں پکی دا گل چکدیاں نیں

تہ ڈرالک اپنا گھوڑا روکدا اے،

تے پچھوڑ نہ پیندا اے۔

اوہ بینت دا گل کندا اے۔

اوہدے گھرہ الی اوہدے منہدہ توں اپنی استین نال مٹا کا پونچھدی اے،
اوہدیاں مجھاں انج کندیاں نے
بیویں اوہ نقی ہروں۔

بلوچی واراں نے بلوچی ادب نوں ایو جھے لفظتے نیں جہناں اُتے دکھ صورن لکھیا جاسکدا کے
ایہہ لفظ ہر چھوٹے دڑے بلوچ نوں باد نہیں، ایہناں لفظاں شے پچھے بلوچ تاریخ تے بلوچی شعری
چھپی ہوئی اے۔ ایہناں لفظاں نوں تحدتے ایہاں بیوں معنیاں شے پچھے ہوئے ڈھونگے مندر ملن گے۔
ایس پارے دوتن شلال کافی نہیں۔

ول، چاری: — چھاری جواناں دا اواہ دستہ خورد اسی، جھڑا جنگ شے دران شکر دے اگے
لگ کے دشناں دی کنسوئی نیندا۔ دشمن جویاں فوجاں دی تعداد تے ترتیب معلوم کردا تے اوکڑو ملے اپنے
رشکر دا سطہ رستہ بناؤندی، اج کل ایہل چاری نوں ر

آکھ سکنے آں۔
 وج، میل۔ جد رات نوں رشکر دک جگہ ڈیرہ مذہد ایسیدا تے جواناں دی اک پارٹی رات نوں پہرے
تے بھادتی جاندی۔ خطرو والی گل ہوندی تے رشکر بیاں نوں بھادتا جاندا۔ جے اچن اچیت حمد ہر جاندی تے
ایہہ پارٹی دشمن دا مقابلہ کر دی۔ اج کل ایس پارٹی نوں ()
آکھیا جاندی اے۔

()
 وج، کھوڑی: — سجد دشمن دا رکھا کے تے تھیار سٹ کے نس پندا۔ اوس نس دے سچے دشمن نوں
مکاون والے جنیاں نوں کھوڑی کھیا جاندی اسی۔ اجل ایہ کاروانی ماپاپ () MOP UP

کھلاوندی اے۔

بلوچی شعری "چ چھدی" میل تے کھوڑی دے دچپ قھتے تے مزیداً رحکایاں کافی
تعداد دچ مل دیاں نہیں،

بلوچاں دی معاشرتی تاریخ دی میرتے شری ادب دی

بلوچی واراں — شیئر ایہناں دا جانا شا بلوچاں دی معاشرتی تاریخ تے شعری

دا جانا اے۔

سوچا سنگھ آر لسٹ

امر تا پر تعم

چھوٹے بچھے میز اُتے مکڑ دی اک لچھی رکھ لے سو بھا سنگھ دے ہنڑی ہتھا نے سلک زنگی چکنے
مرٹی نہیں جھوڈیا۔ میں سانتے کسی اُتے بیٹھی ہوئی سان تے پھر دو طنکاں شے منہ اگے پنکیاں دو تاراں
نوں دھاگے نال بخخ لے ادھناں شے مورقی کار ستمخاں نے مٹی وچوں میرے نقشان نوں امبارا یا۔
”لہنا نہیں“ اج ماذل بن کے بیٹھنا پوے گا۔ اندھیت چتر کار نے اپنے خاص انداز وچ میز نے
اکھیا۔

”لہنا کیوں نہیں۔ ایہہ کوئی تصیر لکھوڑی اے۔“
”د تیس چاہر تان نال نال پڑھدے دی رہو۔ تان خیل جبران پڑھیا اے: سوچا سنگھ نے
میزون پچھتا۔
”میں اوہدیاں دو تین کتاباں پڑھیاں نہیں۔“
”کیہڑیاں؟“

”اک دی پرافٹ، اک لے طیڑا بیٹلے سماں تے اک“ سیکرٹ آف دی ہارٹ
”اج اوہدی“ دی گارڈن آف دی پرافٹ“ پڑھو تے سو بھا سنگھ نے اپنے بجھوٹوں اوہ
کتاب لے کے اپنی پسند دا صفحہ میزون لکھ دتا۔

”تھاڑوں کبھرے کبھرے بکھاری بُستے چنکے لگے نہیں“
”میزون ایہہ خیل جبران بڑا چنگلا لگدا اے۔ پیغمدار داٹ دیٹن۔ کرشندا مورقی...“
”تے چتر کار؟“

”میزون جی انگریز۔ جون میں تے لارڈ لٹن یڑے اصل تے چنکے گئے نہیں۔ ماں کل اینجلو وڈا آرٹ
سکی پر اوہدے وچ اک لگھاٹ سی اوہ زندگی توں بچھ کے ہنڑدی پناہ لیندا اسی۔ اصل وچ ہنڑ زندگی
دی خاطر ہونا چاہیدا اے۔ جدلوں ہنڑدی خاطر بندہ ہنڑدیچ اچھ جاوے تاں گل ہپیں بن دی۔“
”میں پڑھی چھوٹی ہندی سال۔ نئی بالظری۔ جدلوں توں سو بھا سنگھ دے ہنڑ نوں دیکھ دی ہی۔“

پنجابی حبودی اونہاں دے گھر جاندے سن میں تال ہندی سال۔ اوہناں دیباں بنایاں کرنی دس باراں تصویریں پتا جی
دے پڑے "رنجت نثارے" وچ چھپیاں سن تے اوہناں شے قلمی عمل پیروں لاہور ساڈے گھر لئے رہے تے
پیغمبر پتا جی نے شیخوپورہ دے ریس سردار گوپال سنگھ جی نز سوغات وچ مے دستے۔ اوہ سا بیان
تصویریں تے اوہناں دے چتر کار دالہور والا سٹوڈیو دلی والا سٹوڈیو۔ پربت نگر والا گھر تے ہن
اندر یتے داسٹوڈیو میریاں اکھاں دیباں باداں دیکھ لئے گئے۔

"ہناڈیاں اکھاں وچ تھاڈی کپھڑی تصویریں توں بہت چلکی اے؟"
"میں سوہنی" دی تصویر دی اوسے لگن نال بنائی لے جس مگن نال گور و گوند سنگھ دی اے۔

"میرا مطلب اے جیہدے وچ تماں اپنا آپ بہتا پایا ہو دے۔"
اک تصویری اے۔ میں اوہ نال پوٹھری رکھیا اے اور دشتر دے اثر سہیوہ میں ادھہ بنائی اے۔
اوہ دے وچ اک تاراں والا ساز اے تے ساز دے دیباں اکھاں اگے اک عورت۔۔۔ تے کل خراب
ایہہ شید اندھی یتے تھاڈے سٹوڈیو وچ لگی ہوئی اے پر میزوں چنگی طراں یاد ہیں؟"
"ایہہ طراں رہنا۔ باکل لیسے طراں۔ کے کے دیبے تھاڈے سے ہو گھاں کل اک کٹ آؤندا اے۔
میں اس نوں ایک بینا چاہندا ہاں ہے کتھے گل بن جائے۔ نہیں تماں تصویر وچ تخصیت نہیں آؤندا۔"
"وکیعن والیاں نوں تھاڈی سوہنی" شید کھی نہیں قبل کے گی۔ اوہ دے وچ اک بی جملے۔
عورت دا ایہہ جھکلا رہ میرے دل وچ اک خاص تھیست توں ہویا اے، میں جبود اکھاں نال
سالاں دا سان۔ ماں گزر گئی ہوئی سی، دونوبیں میریاں بھیساں دیا ہیاں گیاں سن میریاں اوہ بھیساں
اوہ بھیساں کوئی؟"

"اک ماں ولے پاسیوں تے اک پتا دا لے پاسیوں۔۔۔"

"کپھڑا پنڈ سی؟"

"سری ہر گوند پورہ"

"گھر وچ صرف پتا جی سی؟"

"صرف پتا جی۔ پر اوه کہنے سے ہوندے سن بھے توں مندا نہ ہوندیں۔ چھر جنم پنڈوں تماں
کوں پسیہ لیتندے۔ کن تیزوں کپہر کریئے؟"

"پڑھدے نہیں ساڈہ ہوندے؟"

"پڑھن دل میرا دھیان نہیں سی چندا۔ گھروں بچ جاندا سال۔ پنڈ دے کل اک ونگھے سی"

"ونگھے؟"

"ریتیاں چنان وپول پانی دلگ دلگ کے بکھل بن دا اے اوں نڈ ونگھے کہنے سے نہیں۔ کڑا ہیاں
دے سکتے ہوئے کہنے کے پتھریاں نے کے میں ونگھے وچ چلا جاندا سان، اک چاقویریے نال نال
ہمیشہ رہندا سی اوہناں ریتیاں چنان وچ کھود کھود کے مردان بناؤندے۔"

"ادس زمانے رام یاں کرشن بناؤندے ہوئے گے؟"

"ہاں رام تے سیتا دیاں تصویریں بازار وچ بڑیاں وکھیاں سن میزوں باداے میں رام سیتا تے ہنمان
دیباں یڑیاں تصویریاں بنایاں۔"

"پتا جی نے دیکھیاں؟"

"دیکھیاں۔ دل وچ خوش بھی ہوئے پر اوه کہنے سے سن توں ساری عمر جھکھا رہیں گا۔ ہنر وچ روٹی ہنیں
لہجہ۔ اک واری میں خلگ آکے سوچیا کہ چلمرہ ہی جلیئے تے مردا میزوں سب توں چنگا طریقہ ایہہ ہی
جا پیا کہ میزوں نہیں ہو جاوے۔ میں خوب دوڑیا خوب دوڑیا۔ پسینہ پسینہ ہو گیا تے پھر ٹھنڈے پانی مج
چھال باروئی۔ ٹھنڈتے لگی پر نوئی کوئی نہ ہویا۔ سکیوں دوڑ دوڑ کے جو گرمی ہوئی سی تے جی گھرا یا ہیا سی
ادھ ٹھنڈے پانی وچ ہنا کے ٹھیک ہو گیا تے میں ہو گیا جیون نوں جی کر آیا۔"

امروز دی چتر کار زمانی پھول دل رانی۔ میں اس کمرے خیچ سی۔ نہ اسدا ہا سارے کے نہیں۔

"آنچ میں گلوں نکلا دوڑیا سان تے پانی مج چھال مارن لگا پتھے کرتے نال تے گیا سان کر ہنا کے
پھر گھول بچتے پڑتے پالاں گے۔

"تماں جو نوئی تھوڑا تھوڑا ہوئے۔ میں اس کے اکھیا۔ جویں اندر جیت دی خلا سفی اے کر زندگی وچ غم
تھوڑا تھوڑا ہونا چاہیہ اے۔"

اندر جیت دا سان زر کے سو بھا سنگھ ہندے مکاراں دے آکھن گے۔

"ہنا کے جھکھ لگ بیٹھی۔ بیٹھے سنگھارے کہا ہے۔ اگوں پتا جی دے در توں گھر ہنیں سان جاندا
ہندا۔ اوس دیوارے گھر جاون دی دی تھت آگئی۔"

"لیں عورت بارے کچھ آکھن گے ساٹو؟"

"سادے پنڈ وچ اک راستے صاحب ہوندا سی اوہا پتھر شدابی تے آوارہ سی پر اوهی ذہنہ وچ
کورت دا ہنچ سی چھڑا۔۔۔"

"ماڈل" اندر جیت ملکرا پیا۔

م انسانیت دا مادل ہے سو بھائیں نگہ دے منہ مانتے ڈھونگی سبندی آئی۔ اوهہ سے بچت کرنی شیں سی۔

تے میزوں پیار کرکے والا کوئی نہیں سی۔

”کوئی کو عمر دی سی اودہ ہے؟“

”کوئی باہیاں ور صیان دی“

”تے تیں؟“

”کوئی اٹھاں زماں ور صیان دا۔ اودہ پر دے پچھے رہن والی دڑے گھر دی استری۔۔۔۔۔ اک دیہاتے اوں سادے گھر دا بُجھا کھڑکا بابا۔ پتا جی ایام کر رہے سن۔ اٹھے کلی نہ تے بیتے کون اے۔ بولما پچھر لکھ دیکھا۔ پتا جی نے روہ نال آکھیا۔ کون ایں؟ اندر آجا، گھنڈ کڈھی اوں سورت نے لکھ دیکھا۔ پڑ جواب کوئی نہ آیا۔ پتا جی جبرا کئے تے اٹھ کے بچپن لکھ دیکھنے تے کیہ گل لے۔“ اوس نے آکھیا۔“ میں رائے صاحب دی نہ نہہ ہاں۔“ هن پتا جی جبرا کئے تے اٹھ کے بچپن لکھ دیکھنے تے کیہ گل لے۔“ اوس نے اوسے طراں گھنڈ کڈھی آکھیا۔“ تیں منڈے نوں ماریا نہ کرو۔ تہاڑن پتے اے ایہہ تہاڑے کو نوں ڈردا گھر نہیں وڑدا۔ روٹی نہیں کھاندا۔۔۔۔۔ جسے ایہہ دی ماں جیوندی ہوئی۔۔۔۔۔“

”تیں کیڑے کو ساقِ جدوں ماں گز نگئی سی؟“

”اہل درج میرے پتا جی دی میری ماں نال دی نہیں سی بن دی۔ میں ڈھاٹیاں تباہ ور صیان دا سال جدوں ماں بیمار ہو گئی تے پتا جی نے اوس نوں پکیے یچھے چھیدیا۔“

”تہاڑن تے ماں دی شکل وی نہیں یاد ہوئی؟“

”ماں نوں بچن دی ایہہ نہیں سی جدوں اوس نے سینہا بھیجا کہ اودہ میزوں ویکھنا چاہئی اے۔ پتا جی میزوں نے گئے تے دوڑوں وکھا کے واپسے آئے۔ میزوں چنگی طراں یاد نہیں۔ کچھ دن لکھ گئے۔ میری ماں میزوں لے پہنچ مرزا سکی، ماں دے ساہ اٹکے ہوئے سن جدوں ماں نوں پاکی ورچ پاکے میرے ماں جیے آئے۔ کر اک واری اس نوں منڈا وکھا دیو۔ پتا جی نے ایہہ شرط رکھی کہ ماں دے منہ مانتے پتلا کپڑا پاواتا جائے تاکہ اوپا ساہ منڈے نوں تر چھووے۔ الیسے طراں کیتا گیا۔ پ ماں آخر ماں سی۔ اوس دو میں بامیں میرے ول اڈ دیا۔ پتا جی میری باہہ بچھ کے باہرے گئے۔ میزوں ایہہ یاد اے۔

”منہ مانتے پتلا کپڑا پیا ہو یا تے دو نویں یا تباہ میرے ول اڈیاں ہوئیاں۔۔۔۔۔“

میرے اندریں عورت تے ماں قڑپ آئی۔ ڈک ڈک میریاں اکھاں بھر گیاں، تے اک پل میزوں ایہہ جا پیا بھر گیا میرے آخری ساہ پورا نتے میں اپنے بچے نوں اکوار بکھن لئی ویکھ لئی ہو وان۔

”میزوں ہن تک عورت اوہیو عورت لگدی لے۔ جسدے ورچ رائے صاحب دی نہ نہہ بچدی ہو“

میرے تے پھر لال رانی دے اندر عورت ہو وان دی جوں بخیں اوبہ سے نال ساٹے دوہل شے دلal دوچی اک چیس پیش۔

”اوہنے تہاڑی کوئی پیز وکھی لے یاں نہیں؟“ میں تے پھر لال نے لک پک اکھیا سوال کیتا۔

”و نہ جی بہت چھیتی ہی اودہ مر گئی سی۔“

اچ چھڑے رکھ نہز دے پھل پے گئے سستے جیہدی چھانوں بہہ کے اندرے کھلا کاراں نے کئی کچھ سیکھا سی۔ اوں رکھ دی ماں ساریاں نوں چھتے آئی۔ اکو حسرت سی جسے کدے اوہ اچ یکھدی۔ ۲۰۵۲ سائز دی سوہنی دی تصویریکرے درج گئی ہوئی سی۔ پھر لال رانی نے اک نظر بھر کے یکھیت آکھیا۔“ ایہہ تاں سی نال عورت پارے۔ اکوار تسان ام تسر میتوں عورت دی سندرتا بارے لی دیتا سی۔“ پھر لال۔ عورت شے حن داصیار اودوں بنیا جدوں میں یقنا ورچ سان۔“

”بغداد تیں ملڑی ورچ بھرتی ہو کے گئے سا۔۔۔ نقشہ نیساں شے طورتے۔۔۔۔۔ میں بچھا۔۔۔“

”جھا نال میں سکھ روپے تختواہ تے گیا سان۔ پھر بھولی ہوئی ڈھانی سو سیک پیش گیا سال۔ سوول داے پاے۔ انگریزی دی بیں ادھتے ہی سکھی۔ او نئے یچھے میں رہندا سان اوں مکان ورچ یائی کھرے سکن تے اوہنال ورچ بائی پیرس۔ بڑی خریجی سی۔ اک اک کرسے وچھ اک اک پردا لگدارہ ہوئدا سی، پر سوہرے جدوں میں اٹھا سبھتے میتھیاں اتنے تیباں ہونتے سیباں ہوئیاں اوہنال چیباں دوچھ کیڈیاں دی سرگاندھی اوہنال نے چھوٹے چھوٹے تے کاے کاے یاں ایک ٹھلرے ہوئے ہوندے من جیس اودہ سپتیباں ورچ دلیباں ہوئیاں پیریاں ہو وان۔“

مکان دی ماںکن ساریاں نال لڑ دی سی، کدھی کراتے پچھے، کدے پانی پچھے۔ کدے روئے توں ننگ آکے تے جیہڑا رانی دس بچے توں بعد گھر آؤندی سی اوبہ دی تاں شامت ہی آجائندی سی۔ اکوار میرا جی ٹڑا اوس پیا۔ میں موڑس اسٹیکل یکے ٹھڈا رہیا۔ سینا وی ویکھیا پر بچھ نہ بینیا۔ راتیں بیاراں بچے جدوں گھر مڑ بیا تاںکن دی ماںکن نوں یاد کے ڈیگا۔ پوری بیان چڑھن لگا سال کہ اوہدی کو اواز آئی۔“ بالو۔“ میں ڈر کے کھو گیا۔ اداہیں کوں اکے میرے نئے ہوئے منہ دل ویکھ کے آکھن مگی۔ تیری طبیعت ٹھیک نہیں؟“

”طبیعت تاں ٹھیک لے پر میرا جی اوس لے۔“

”کیہل؟“

”پتہ نہیں۔“

”گھروں کوئی مارٹی ہیٹھی آئی اے۔“

”میرا گھر کوئی ہے ہی نہیں۔ ماری چھپی کبھی آدے گی“

”تیرا کوئی نہیں“

”کوئی نہیں“

”اویں میلے میں پھیا ساریاں نال رُن و الی اوں سورت دیاں اکھاں درج انخرو بھرے ہوتے سن۔ اول

و بیلے مینوں ادپ دیاں اکھاں وچریں دی راستے صاحب دی نونہہ دی۔ سویرے اوں نے مینوں چاڑیاں کے پیاسی۔ ایہہ میری سندرتادی کوٹی سی۔ ایہہ سندرتا میزو لعفدا درج دی یہ بھی“

”کتنے سال تیس اونٹے رہے؟“
”کوئی سادھے تین سال۔ پھر تو کری چھڈ کے اتر آگیا۔“

”نوکری کبھی چھڈی جائے گھر نہیں تاں پتا جی دے آکھے نہ مگدے۔ پتا جی توں ڈردا جدلوں میں گھر نہیں
ہ لتو جی۔ نوکری کرنی ہوندی تاں پتا جی دے آکھے نہ مگدے۔ سان ہبھڑا آدمی آزاد نہیں۔ اوه آزاد سوچ نہیں
سان ڈردا ہوندنا۔ اوں ونگھ وچ جاکے سوچدا ہوندا سان ہبھڑا آدمی آزاد نہیں۔ اوه آزاد سوچ نہیں
سکاتے ہبھڑا سچ نہیں لیلدنا اوه سچ جی نہیں سکدا۔ جیہڑا نوکری کرے گا اوه سچ نہیں پول کے گا۔
ایہہ لعفدا والی نوکری تاں اس نے کہتی سی کہ آزاد کم کرن دا بانگوں بچھ جائے۔ جدلوں قھوٹے
بھی ہوتے تاں امرتسر آن کے اپنا کم کرن گا۔ پیا۔“

”نخواہ چلتے پیسے تاں نہیں بن دے ہوتے؟“
”کامنول جی۔ مسان چار آنے روز بن دے سن۔ اس نوں میں آزاد علامی آکھدا تاں۔ اسدے درج
کم کرن دی ذمہ داری پیدا ہوندی اسے تے آدمی اگانہہ دھدا اے پر نوکری نوں میں ہبھڑی ہر قی کھلدا آکھدا
تاں پیسے میں دی قسل ہوندی اے تے آدمی دی ٹورڈک جاندی اے۔“

”سی توں پہلاں تساں شاید سکھ تاریخ دیاں تصویریاں نیاپیاں؟“
”جی ہاں ۱۷۹۴ء درج کی چیزیاں ”بھلواری“ درج چھپیاں پھیر دیاں تصویریاں تجھیت نکارے“

”درج۔ اس توں بعد میتوں جا پیا بعدت اپنے گرد کوں دی وڈے ہوندے نیں پھیر میں سورہ اس۔ شش
فریدتے کبیر دیاں تصویریاں نیاپیاں، پھیویزوں جا پیا کے پیار کرن فلے لوک بھگتاں نالوں دی درجے
ہوندے ہن پھیر میں سوہنی ہمینداں ستی پنک تے بہر نوں چتریاں“

”ہن؟“

”ہن میرا خیال اے کوچورت سمجھ توں وڈی لے۔ جنم، زندگی، سماج تے انسانیت نوں ساری“

”دین عورت دی دین اے۔ بیس متاز دی تصویر دی لیے جاں تاں بنائی سی۔“
”ایہہ تصویر میں نہیں وکھی“

”لندن اسٹریٹ نیوز درج چھپا سی۔“

کتبیاں گھصیاں دی یہیک نال سوچا سٹھن دن تھیکراں جھوٹاں ہوتیاں۔

”بیلی جی۔ اچ ریڈ دی جیہڑی نوں گدی آندی اے۔ کڈھوں کھاں“

پھولالی جی نے گدی کڈھو دتی تے سوچا سٹھن تے دھری کرے اپنے ہمیٹھ وچھا لٹی

”ایتھے کہڑا اندر کوہ ہجدی دیکھ دے پئے تیں۔ اچ نوں گدی وچھاو جی۔“

سارے ہمیں پئے تے میتوں درجیاں پڑائیں گل بید آئی جدلوں اندر کور (سوچا سٹھن جی دی تینی)

پیکے جاندے ہوندے کئن اوں سوچا سٹھن اپنی ساٹن دی رصانی نوں اٹھا کے ہوندے ہوندے ہوتے سن۔

سوچی پاسا یاہر نوں تے ریشمی پاسا اندر نوں۔ اخے لوکاں نوں بھاپیں ڈالنے کے جھائیں چنکا پر اچ رائیں اس دا

کولاپا سامیرے پنڈے نال گئے گا۔۔۔

میں پھولالی نوں تے ہور کوں بیٹھیاں نوں ایہہ گل سٹھن تاں سوچا سٹھن جی ہس کے آکھن سکج۔

”میں جدلوں بازاروں نوں بُٹ لوں۔ ہمیشہ نوں بُٹ پیریں پاکے آندھا تاں تے پرانا ڈبے درج

پالیا وندا تاں۔ اچکل اندر کوئے بیرے لئی کشیر دوں ڈک گرم پاک دنگوائی اے پر اوه ٹرک درج

رکھی ہوتی اے کہ پھلوں میرا کوٹ چھٹ لوے پھیر اوہ میتوں چادر دیوں گے۔“

جھنہناء دے گھر سوچا سٹھن مہر ہوتے ہوئے من اجنبان تے اپنے کیمہ کوہ کڈھ دیا کہ اوه اوس ویلے کھاکار

دے کم کر دیاں ہوئیاں اک تصویر لینے گے، میرے بن نے بُٹ دی تے کلا کار مٹھ دی تصویری کے چکن

بچھوں اوبنائی تے چاہیا کہ سوچا سٹھن دی اک وڈی تصویر بھجئ۔ سوچا سٹھن تے کلک ونی چادر اور طھلیتی تے

جدلوں تصویر لٹھنگی میں بچھیا۔ ایہہ رنگ تھاول بڑا پسند اے؟ تیس گرم قیعنی دی اکثر لیے رنگ دی

پاوندست اک گرم پچار بھی۔ ساریاں باہر اس دا گرم سوپیر دی۔

”چھکا لے چھیتی میلا نہیں ہوندا۔“

”زندگی ایسی گل تاں نہیں۔“

”جدلوں تصویر بناوندے ہو دیئے تاں اک رنگ لائی دا اے تے برش دھر لئی دا اے۔ پھر دو جا

رنگ لائی دا اے تے برش دھر لئی دا اے۔ ایس طراں جیہڑے پانی درج برش دھوندے رہئے ڈھان

اٹتے ایسے رنگ دا ہو جاند اے۔۔۔ زندگی دیاں عنیاں تے ساریاں خوشیاں جدلوں رلا یوئیے تاں ایہہ

زندگی بن جاندا اے۔”
سوٹی دے آسرے ذن پر ان رکھ کے اوہ پھیر اپنی تھاں بیٹھ گئے تے پھر شاید اپنی لت
دے مارٹے جہے ننگا ذلیل دلکھ کے ادھنام نے مینوں پچھا۔“تسان یا تریں دی زندگی پڑھی اے؟
”پڑھی اے۔“

”تھاڑوں ادھ تھاں یاد اے جھتوں ادھ اپنی مجرومہ ذلیل ملن جاندا اے تے اوس دے کمرے چوپ
اواز آئری ہوندی اے۔“

”ادھ اپنی نوکراتی زل آکھ رہی ہوندی اے کہ ادھ لنگڑے بارٹن نال کمے وی دیباہ نہیں کریگی۔
”ہاں۔ اُہمیوں تھاں۔ تے پھیر اوس کڑی واجدوں کتے ویاہ ہو جاندا اے تان بارٹن اپنی ڈاری
وچ کھو داۓ۔ اوس نے اوس آدمی نال ویاہ کرایا۔ جیسا لنگڑا نہیں سی۔“

”ایتحوں ہی بارٹن داراہ یدل گیاتے پھراوہ سوچن لگ پیا ہے میں اپنام عورتیں۔۔۔ اپنام
بچھاڑتائی توی یدلے سکاں۔۔۔“

”پھر جی میزوں اپیہ نہیں پتہ نکدا کہ بنتے فنکاراں دی زندگی درج ٹھیپاں کیوں آ جاندا اے۔
بچھوں نے جویں بارٹن نے ناں توی ڈرے پچھا۔

”سوبھا سنگھے جی نے سکدی ہی استے پانی چھنک کے آ کھیا۔“ بندے دے من ذلیل سمجھنا بڑا اوکھا
ہوندا اے بی بی جی۔ جیکن دی تدریتی چالی ذلیل جدوں روکیا جاوے تان ادھ کندھے توڑ دیندا اے۔
آسکر و آنکھ داک کردار آکھدا اے کہ کلا کا کار اپنا ودھیا پاسا سارا آرٹ درج لادیندے ہن ایں لئی پھر اپنے
جیون واسطے ادھنام کوں حرث ٹھیپا پاسا رہ جاندا اے۔۔۔ میں ہر سے کے بچھوں جی ذلیل آ کھیاتے خیر
نال ہی آ کھیا۔ پر اپیہ گل نہیں۔ ایں طراں ترقی لگ کے جاندی اے تے ٹھیپا جیون ولے دا پرچانوں ادھ
ہنڑ درج اترنا شروع ہو جاندا اے۔ جھوپیں بندشاں درج جیون ولے دا زندگی بارے نظریہ وی
چھوٹا ہو جاندا اے۔ بھینتے جیروں کے تکیا ہو دے اوہدے اندراں کر رخ ہوندا اے۔۔۔“ سوبھا سنگھے
جی نے مٹی ذلیل گلھاں درج پھر دیاں ہو سیاں آ کھیا۔“ گلھاں ہتھیاں ہی اندر لیئہ گیتاں سن۔ میں دی
اکھاں کہ اپیہ راجھاری امرت کوڑ دا بت کیوں بن دا جاندا اے۔۔۔“

”سوبھا سنگھے جی دا وشناس اے کہ جتنے چار بندے جیون دے بیٹھے ہو دن، ادھنام دے جیون دے
ہو دن دا ایسی ثبوت ہوندا اے کہ ادھنام دی بیٹھک وچوں ہر یخاں منٹاں پھیپوں ہاسا چھنک پوے تے
ایسہ نڑا اوہ آکھدے نہیں اوہ ہاسا چھنک کاوتا وی جان دے ہیں۔“

”پڑھ ایں دا کیم مطلب ہو یا کہ ساریاں لوک ریتاں غلط نیں؟“ بچھوں جی نے گھاٹ دی پہلی رڑی ذلیل جیا۔
”زندگی دیاں تھدراں تھیتاں غلط نیں۔ تھیتاں ذلیل زندگی دا سطھے ہوتا چاہیدا اے۔ ذلک زندگی ذلیل قیتاں
واسطے۔ گھاٹ کھا رکھی ہوئی چیز ذلیل ویکھا اُنچ دی آدمی دی خطرت لے۔ چھنگیاں زنایاں دی سوٹی
وچ رہن کرن داے آدمی بچھنکہ نہیں ہو ندی۔ اُنچ دی ویکھ لئو آدمی گھنڈ والی ذلیل ہی اڑکے ویکھدا اے۔
دُوچی ذلیل نہیں۔ تے گھنڈ اندر بیٹک بیدھوار دا لوہدا ویلا ہی ہو دے۔۔۔ سوبھا سنگھے مسکا پئے۔
کمرے درج لاما پھر چھنک گیا۔

”لوہدا ویلے دی تان سمجھ لوگ گئی اے پر بدھوار دی بچھنگی نہیں گئی۔“ میں آ کھیا۔“ چلو کچھوڑتے بھیت رہن یو۔“
میزوں یاد آیا اے اک تھاںوں ڈی ایکھ لارنس دا اک کردار آکھدا اے کہ بھنڈتے دا آخری دن مٹاں
لئی یئے کوئی چھپھردار ذلیل ہوا دفع ایتھر“ بھر دیے۔ گھنٹاں خو صبرت جا پدی اے پر بدھوار
تیکت ساڑا کیہی نئے گھا۔

”تھاڑوں تھی ایکھ لارنس دا بدھوار نال کوئی جوڑ جا پدی اے۔۔۔“
ہندے ہندے سوبھا سنگھے جی کھن گئے۔ اصل درج چھپھردار ذلیل ادھی چھپھر ہوندی اے۔
بندہ کاروں اوپیڈ ہو جاندا اے ابڑا سارے دن درج اوس ذلیل اویسیاں رہمن دی عادت ہو جاندی
اے۔ سوبھا سنگھے جی نک دا ادھم ہی نہیں آوتدا۔ ودھ توں ودھ دادہ منگلدار تیک اُن گھنڈا ہو سکدا اے
پر کم دے بھاڑ توں گھر کے اوہ اخیر بدھوار کم درج اس طراں جوڑ پیندا اے کہ اوس ذلیل اپنے ہوش
نہیں رہندی۔ سو آپے سوچ لو بدھوار لوہدا دبیے تکھ اوہدے منہ سرد اکھر حال ہو جاوے گا؟
گھنڈا درج تملکے اسیں کھنڈے کھنچ پہنچ گئے سان پر میزوں بارٹن دے لنگڑا دن والی گل ٹھنڈی
نہیں سی۔ میں چھپھا چاہندی سان اُج تسان بارٹن دی ڈائری والی گل کیوں سُننا اے پر چھپھ نہیں
سان سکدی۔ صرف ایسا آ کھیا۔“ تسان دیاہ کیٹھری عمر درج کیتا سی؟“

”جدوں لہزادوں آیا سان میری بھین نے ہی کڑی لیجھ کے میرا دیاہ کر دناسی۔“ کمے زندگی درج ایسی
گھنڈی ہی آندی اے، جدوں بندے ذلیل اپنے بھین لئی ہلہ شیری اے۔ ایسے ہلہ شیری ذلیل اوہ کھوڑ کھوڑ
کے پیندا رہندا اے تے اوہدا ہنڑ دی ایسے ہلہ شیری دا پر گھٹا وہوندا اے۔

”تھاڑا کیہ خیال اے بندے ذلیل اچیاں اٹھاں والی ہلہ شیری ہوندی اے۔ باں تھیغناں۔ سوبھا سنگھے جی نے
پچھا۔

”ہلہ شیری“ میں آ کھیا۔

”سیرا دی ای بھو جیاں اے۔ تساں وان گاگ دی زندگی پڑھی اے؟“

”پڑھی اے۔ میں لیا ”نوتا اوے بارے مکھی سی۔“

”تھاڈا کئے سیاں اے اوہ جو کچھ دیاں سکیا ادھرے پچھے اوہدے بھرا دی تھیت نہیں سی؟“

”خود رسی۔“

”ایں ہدھشیری درج جادو ہزندہ اے۔ اک دار۔۔۔ اکواریں کے قوں چھپا۔ میں کیدے لئی آرٹس
بنائے؟“

”تھاڈا کئی تھیں۔“ اوس میںوں چھپا۔

”کئی تھیں۔“

”تھاڈا پچھے؟“

”کئی تھیں۔“

”تھاڈا ساری خلاؤں بھرنا والی اوہدی آواز آئی“ تھیں میرے لئی پیٹ کرو گے۔

اوہ جبدوں چلی گئی۔ انج چالیسے سوچھے ادھر بیٹھی سی اوہ تھوڑی میں اک نگہدا اٹھ کے میرے ول آؤندیاں ہی
اوہ توں چھپھوں میں جھیریاں تھیں بنا بیان نہیں اونہاں درج زندگی و دھیری اے۔ ایہہ پڑھیری ای راجہ دھنگھ
بیدی دی ”لا جونتی“ بن سکدی لئتے ایوہ میرے لئی ”سوہنی۔“

میونو سو بھاسنگہ جی دا اندری پیٹ والا سٹوڈیو یاہ آیا جیہدی شیشے دی دھوپی باری
اگے نزاکاب لھا ہریا اسے تے جحمدے و چوں آندی سکنڈ نال سٹرک توں ٹھکھدیاں
پہاڑناں دے گیت رئے ہوندے نہیں۔ باری کل ٹھنکھے ہرے میز اُتے چتر کار
دے رہنگ تے فرش ہوندے نہیں۔ اتنے زندگی آرٹس دی کیتوں اُتے اکھردے
ہو ٹھواں و چوں مسکرا لھدی لے۔

آج میری تکم دعا منگدی اے کہ سورت دے
اندری مال تے عورت دے ویچکاری مجبوں سدا
جیوندی رہو سے تے زندگی کلا کاراں دی گرت
درج سدا مسکرا ندی رہو سے۔

(رائع تی یہداں چھیتا دلی و چوں آتا یاۓ)

شام دا پہلا نارا

لواز

اسمان تے شام دا پہلا نارا چکن لگ پیا اے،
خودڑی دی بیل جدوں ایہدا ناما چانن ہوئے ووحن لگ پوے گا، تے پھر ایں شہر دیاں لمیاں
چڑھیاں سڑکاں تے لوکاں دی قطار وی لمی بوجادے گی۔ اک بندے دے پچھے دو جا بندہ انج ٹرے گا۔
بھیوں ایہدا ایہدے نال کوئی بڑا پہلا رشتہ اے۔ جیہنوں کدی نتے چڑھدا سورج ای ترڑ سکھاۓ
تے ن ای شام دا پہلا نارا۔ پر کچھ دوڑ جاکے اپناں دیاں راہوں اپنے آپ ای وکھرایاں ہو جادن گیاں۔ ہلکے
ہلکے چانن تے نئے نئے ہنیھرے درج اک دو بھے دے پچھے ٹرے جاندے لوک اپنے آپ ای دو بھے
کو لوں وکھرے ہوندے جادوں گے۔ سڑکاں دے آئے دو اے دیاں روشنیاں سرو بیاں دیں دھند درج انج
لئن گیاں جیوں ایہہ اکھاں چمک دیاں ہویاں راہ بھیجے ہویاں مسافراں نوں اپنے ڈل بلا رہیاں ہوں۔ پرہ
ایں طراں ای اکھاں چکدیاں بوبیاں ای اپناں دیاں اکھیاں ہنیھرہ ہو جامن گیاں تے کوئی وی اپناں تے
کوں نہیں آوے گا۔ کوئی دی اپناں تے چانن دی چھاں پیٹھاں پیٹھ کے اپناں کوں ایہہ نہیں پچھے گا
کہ تھاڑن جیاتی دا کپڑا غم اے جیختہ تھاڈے بیٹتے درج ایہہ آگ لادن اے! پر ایتھے کوئی نہیں
آوے گا۔ کوئی نہیں پچھے گا!

ایں شہر دیاں ساریاں راہوں اوہ کارتے دے گھر دا گھوں اچانک خالی ہو جادن گیاں چھمدے
درج رہن دلے دی بدی اچانک کے دو بھے شہر درج ہو گئی ہو دے! سر کاری کماں درج بندہ کچھ دی
دخل نہیں سکدے۔ تے اچھل تے پڑھدے سورج نوں ویکھ کے وی انج گلدا اے جیوں ایہہ وی کوئی
ستادیے روپے جیتے دا اک کلوک اے جیہڑا پنے کچھ گھر دا یہڑا چھڈ کے ڈیوٹی دیوں لئی بیٹے اسمان تے
آگیا اے۔ سارا دن ایہہ اپناں اکھاں کھول کے نئے کے بست و گھوں اوندے جاؤندے لوکاں ول دیکھدا رہو گا
تے پھر جدوں شام دا پہلا نارا ہوئے جہی دن دا بوجا کھڑکا دے گا، نال ایہہ اپنے آپ ای کے نوں کچھ
اکھیاں بغیر ای اکھاں بند کر کے اپنے ہنیھر گھر درج آجائے گا۔ تے پھر اپنے نال نال اپنے گھر دیاں کندھاں
دی ہنیھر کرو دے گا!

اسمان تے شام دا پہلا ناما جکن لگ پیاۓ ،

سارا دن دفترال ورچ سرگست کے کم کار کرن والے لوک ڈولے سے ہو بیان قدمان نال اپنے اپنے کچھ
گھر ان ول مرن لگ پئے نیں۔ حالی شہر دیاں سڑکاں تے دن دا ناما فما چانن تکی میٹا ہر بیان ہر لی ٹر
رہیا اے تے جدول ایخ امی ٹریا ٹریا جاندیاں ایہدا ساہ وی اکھڑاں لگ پئے گا۔ ادوں کے میشناں دنگیں
اچانک شہر دیاں سارا بیان روشن ہر جاون گیتاں — ایہ سمجھ سرکاری کم ایس تے سرکاری مکان ورچ
بندہ بجھو دی دخل نہیں دے سکدا۔ تے پھر جدول ایدی سرکاری مکان دا چانن سردی درج ھرن گھے گا۔ اوس
دیلے ایسے ای شہر دے پکے کو ٹھیاں دے میند کر بیان درج دی روشنی ہر جاون گی۔ سڑکاں تے چانن تے
سرکاری اے۔ تے اوس کو ٹھیاں درج چانن اوه ذکر انی کرے گی بیہنتوں ، اوس مکان دا ماںک پندرہاں
پچھے ہمیتہ دیندا ہو دے گا۔ اوه ذکر انی جیہدی اک جان دھمی وی ہو دے گی اوه دھمی جیہدی پیو اوہنون جن قوں
وی پہلوں ای چھڈ گیا ہو دے گا۔ اوه پیوں ہر طراوے ای ماںک مکان دا پتھر ہو دے گا! — پر اج دا ناٹ
پھٹے زمانہ کروں ۱۹۱۱ کی وکھرا اے۔ ایچ دے زمانے دا پیو اپنے پتھر دی کوئی بل دی پیش جان دا۔ بھی تماں دیلے
دے نال نال اپنے پتھر دا اوه دن وی بھل جاندا اے۔ جدول اوہنے اوہنے ای ٹھر پیلی واری اپنیاں اکھاں
کھر بیاں نئ! پیو اوس ذکر انی دی جاتی دا اوه دیلے تے عمران لی کھل جاندا اے۔ جدول کئے ماںک مکان دا پتھر پیل
داری اوہدی سمجھی باہمہ پھر کے ہوئے جیہی اوہدے کن پیچا ایہدی آنکھا اے۔
”ذری — توں بیہنون پڑی پچھلی ملگی ایں ॥“

تے پھر نوری چھستی نال اپنے باہمہ چھڑا کتے ساری رات اپنی باہمہ دے اوس حصے ول ویکھدی رہندی
اے چھڑا دن دے چانن ورچ پکیاں نندھاں اوہنے کے دو جسے دے تھج ورچ آیا سی۔ اوہنون لوہ وی
ویلا یاد ہر ندا اے جدول شہر توں باہر کے ہنپھر کوٹھڑی ورچ اوه بائی جمدی اے۔ جیہنون اوه ساری
حیاتی اوہدی پیو نہیں دکھا سکدی !

شہر دیاں کوٹیاں کوٹیاں ورچ ایہو جبی ای ذکر انی چانن کر دی اے تے ایدا اپنادل گھپ
ہنپھر بیان ورچ ڈین لگ پیدا اے۔ اوه ایس چانن ورچ گھٹے کھدیتیاں ای دل دے ہنپھر کھوہ ورچ آخر
جاندی اے تے کوئی وی اوہدی باہمہ نہیں پھر دا۔ کوئی اوہدے کوئی آکے ایہہ نہیں پچھا اک تینوں
جیاتی تے کیھڑا غم دنا اے کیہنے ترے بینے ورچ اگ لائے تے تیریاں اکھاں دا چانن کھوہ لیا اے۔
تینوں ایہہ ساری دنیا ہنپھر کیوں ملگدی اے! تینوں پڑھدے سوچ دل دیکھ کے ایچ کیوں لگدا
جیہوں اوہدے منہ تے کئے کاںک مل دتی ہو دے!

پرد اوہدے کوئی نہیں آوے گا۔ کوئی نہیں پچھے گا!

اسمان تے شام دا پہلا ناما جکن لگ پیاۓ !

تھوڑی دیر بعد جدول ایہدا ناما چانن ہر لی ہوئی درجن لگ پئے گا۔ ادوں شہر دیاں کچیاں تھاں
سڑکاں تے ٹھیاں ہر بیان سارا بیان روشن ہر جاون گیتاں — سڑکاں تے چانن تے سرکار
کرے گی تے ایس شہر دے پکے کوٹیاں شے ہند کریاں درج چانن اوه ذکر انی کرے گی بیہننوں اوس مکان دا
ماںک پندرہاں روپے ہمیتہ دیندا ہو دے گا۔ اومہاں گھر دیاں دیواراں وی جکن گیتاں تے میز دی اپنیا ساہ روک
کے ٹھر دی دو ٹھر دی لئی چانن دی چھاں ہمیٹھاں بہ جاوے گا۔ تے پھر ہر لی ہوئی کوئی بھر دو دھے گا ،
تے اوس میز دے کوئی ای دل کھی کر سی تے بہ جاوے گا۔ پینے سامنے کوئی کتاب دکھ دے گا، تے اوس کتاب
دا اوه در خاں کھعل کے پڑھن لگ پئے گا۔ جیہدے ورچ اوس گردی ذی تھویر پورے گی۔ چھڑی اپنے
آپ کوں وی پوری اوہدے نال پیار کر رہی ہو دے گی۔ سیجھ ورچ رہ کے تے سیجھ کیوں وکھرا ہوئے
اوہ منڈا اوه کتاب پڑھے گا۔ اوس تصویر نال ہمیٹھاں ٹھکان کرے گا۔
”تیرے والے نہیں سال دی بیوک کوں وی بہنے تے نیں ॥“

”تینوں ہمیٹھاں ویکھے کے میون ایچ لگدا اے جیہیں کے نے ایچ نوں نکد کوئی دا بوجا کھمل دتا ہو دے۔
”تیرا ندوں انگریز ایکھڑیں دانگوں اے جیہنے اپنیاں نماں دا بیہہ پچاؤسے کوڑڑا دا کریا اے۔
ساری رات اوه منڈا ایچ ای اپنے پیار دی بیوک درج بہہ کے سیر کرے گا، اپنے عشق دی نویں
نکور کوئی دا بوجا آپ ای کھوے گا تے آپ ای ہند کر دھے گا۔ ایچ حیثت دیاں سجھیاں نماں دا آپ
ای بیہہ کراوے گا۔ تے پھر ایب ای اوه توڑے بیہہ وصول کر دے گا — تے پھر جدول دن
چڑھے گا، تے اوہدے پاسیاں نوں پتھر لگا کہ اوہنماں دا پتھر ایس سال لیاے چوں پھر فیل ہو گیا
اے تے اوہدے مارے ایہوا کیجھن گے کہ اجلک وی پڑھائی بہت ای مشکل ہو گئے !
اسمان تے شام دا پہلا ناما جکن لگ پیاۓ .

تھوڑی دیر بعد جدول ایہدا ناما چانن ہر لی ہوئی درجن لگ پئے گا۔ ادوں شہر دیاں کچیاں تھاں
درج دی دیوے بنن گے۔ کوئی پڑھی جبی مانی سر جھکا دندے ہوئے اوس مٹی دے دیوے ول دھے گی۔
ہنپھرے درج اپنے ای ٹھر دی کندھ مول دی ہر لی اوه دیوایسے گی۔ تے پھر جدول پڑھے پیار نال
اوہدے بیسے درج الادے گتے ادوں ایس دیوے شے چانن بھرے پھٹے ساہ نال اوس مانی دے
پچھے دالاں درج اوس کندھ دی کچھ مرٹی وی پرے گی۔ تے اوہنماں دالاں درج آکے تے اوس بھی دارنگ

وی سفید ہو جادے گا۔ اوه ڈولہ ہی ہمیں، ایسی چانن وچ اکھڑے ساہ لیندی چلھے کوں آجاییں
اپنے دوبی پتھ و دھا کے تے ایسی جہان مے رب کوں بہتا چانن منگے گی۔ تے جدوں اپنے ادھر
ہنخ اپنے منہ اپنے چین لگے گی۔ اودوں اورہا جوان پتھر دی اوپرے کوں آجافتے گا، جوان دھی وی ساہ
روک کے اپنے بھان بھرا کوں بہہ جاوے گی۔ تے پھر جدوں اوه ڈھی ماں اپنیاں اکھیاں وچ سیاں
دا روگ سے کے ادھنائی دو داں دل نکل گی۔ اودوں اورہا سے کناں وچ گدھے دا نیما خور آون
لگ پوے گا۔ اورہاں اورہاں الکھاں شے سامنے اوس گھرے ویہ طرے وچ کوئی جوان کڑاں اپنے تھاں
وچ ڈھوک سے کے بہہ جادے گی، تے پھر اچانک اوه سارا ڈھیرا ہا سیاں نال پھر جاوے گا۔
اویں کڑی دے آئے دا لے کچھ ہرگز بیاں وی اکے بہہ جاون گیاں۔ تے پھر اوس ڈھوک دی تال
اٹتے حیاتی داروگ، اکھیاں وچن خوشی سے انھرے ین کے پنچے گا۔ جوان کڑیاں اپنیاں شتران
شے بُوہے ادھے کھول کے تے ادھے بند کر کے اک دوبے ول دیکھن گیاں تے پھر کوئی جوان پیچاہاں
ہرگز ہوئے دبے پیریں اوس گھر سے دل و دھے گا، تے چھپ کر کے، دم وٹ کے ادھنائی
دلائی قبران وچ اتر دا جاوے گا۔ اودوں ڈھوک دی تال اک دم تیز ہو جادے گی تے میے
دی زمان اُتے رکا ای گل ہوئے گی۔

کنکاں میاں فی مائے!
دھیاں کیوں بھیاں فی مائے!

ایہہ گل سُن کے تے جہان دیاں ساریاں ماواں اپنے کن وچ انگلاں لے لین گیاں پرپر اورہاں
شے گھر دھیاں پھیر دی جن گیاں — خورے ایہہ دی کوئی سرکاری کمے!
اسماں تے شام دا پہلا تارا چکن لگ پیا اے۔

تھوڑی دیر بعد جدوں ایہہا نیما چانن ہوئی ودھن لگ پوے گا۔ اودوں سارے
شہر وچ دی روشنی ہو جاوے گی۔ کئے تھوڑی تے کئے بُھتی، پر ہوئے گی فرد ایسے ای شہر دی
سرک اُتے کھیاں طریاں جاندیاں اک بندے نے سوچیا۔ پر میں کیہڑے گھر دادیا بالاں گا!“
ایہہ بندہ روت راتیں ایبو ای سوچدا ہوندا سی۔ شکلوں تے یڑا ای دھکرا مگدا سی پر اورہی
ایہہ سوچ دوبے بندیاں کوں وکھری نہیں سی۔

ایسی شہر وچ پیروں نگے پھر دیاں خورے اوہنیوں کنائ پر ہو گیا سی پر حالی تیک اورہنیوں اوس
مکان دا اوه یو ہیں سی لبھیا جینیوں کھول کے اوه ہوئے جبھی اندر درے گا، تے اوس گھر دی بھی کہہ

نال شنگے ہوئے مٹی دے دیوے دے سینے وچ اگ لادے گا۔ تے پھر اوہرے چانن دپ بہہ جائے گا
وہاں بندہ نہیں کوئے گا۔ سکوں ساری رات اوں کھلے بوجے ول دیکھے کے تے کے دوبے نوں اوہیکا اورہرے گا۔
ایہہ بندہ ایں شہر دیاں سڑکاں تے وی پھر دا سی تے گلیاں دیجوں دی فلکھدا سی۔ ایہدے وال
اوہ زہیں وانگوں خشک سُن پیہدے تے صدیاں توں باہر شدی اک کنی وی تے پنچ ہوئے، تے اورہدے
تن تے پڑے پھیاں سوچیاں راہوں دا نگوں پتھے سدھے سُن تے اوہ ٹریا جانا آپ ای ہیں پیڈا سی۔
تے آپ ای رو پیڈا سی۔ تے اوہنی دیکھو کے اوہرے کوں لوک ایں طاراں اپنارستہ کٹ
لیندے سُن بھیجیں بلدی اگ نوں دیکھو کے سیلتے اپنا آپ بچا لیندے نیں تے شہر دے بکھے بکھے
بال کنی کنی دُر بغیر کچھ سوچیاں سمجھیاں اورہدے نے نال ٹردے جاندے سُن — تے پھے سچ
پچھرے اُج کل شے زمانے وچ تے ایبو گل چیل ہوندی اے جیہڑی بغیر کچھ سوچیاں سمجھیاں کیتی جائے!
ایں بندے نی ایسی شہر وچ کوئی گھر نہیں سی! کوئی چانن نہیں سی!

ایہہ کھاسی تے کلاؤ ای رہندا سی۔ ایہنیوں انج ای ٹریاں سوچ چڑھدا سی تے انج ای گلیاں
رہندا یاں ایہدی حیاتی دے اسماں تے شام دا پہلا تارا چکن لگ پیڈا سی۔ ایہنیوں سارا دن تاں
کچھ نہیں سی ہوندا پر شام دا ایہہ پہلا تارہ ایہنیوں بڑا ستادنا سی۔ ایہدا جمال سی کہ ایں ساری
دنیا وچ ایہہ شام دا تارا ای ایہدا دیری اے۔

اسماں تے شام دا پہلا تارا چکن لگ پیا اے۔

اُج پھر ایں تارے نوں دیکھے کے اوہہ ادل ڈین لگ پیا اے۔ تھوڑی دیر بعد جدوں ایہدرا
نیما نیما چانن ہوئی ہوئی ودھن لگ پوے گا۔ تے ایں شہر دے ساریاں گھر ان وچوں رہتا
چانن ہو جاوے گا۔ اودوں تاں ایہدی دنبا ای ہنپھر ہو جاوے گی۔ چکن دی چاننی ایہنیوں سمجھیاں
سوالاں وانگوں جیعن لگ پوے گی۔ تے جدوں ایہہ اوس چانن کوں اپنا آپ مکاوندا نے کا اودوں
ایہدے پیراں دے چھائے دی ڈکھن لگ پیا گے۔ ایہدے چارچو پھرے اوس چانن دے زہر
پھرے سپ ہو دن گے۔ تے ایہدے آئے دوائے لوکاں دے گھر دیاں اچیاں کندھاں تے بند
بوجے ہو دن گے۔ ایہدا دکھ دیکھے کے پھاڑاں دے پتھرتاں ضرور رو دن گے۔ پر ایں شہر دے
کے دی گھر دی کوئی کندھ دی نہیں ہو دے گی۔ تے ایہدے نی کوئی بویا نہیں لکھے گا۔ ایہدی
حیاتی دا ایہہ چکر ایہدا ساہ گھٹن لگ پوے گا۔ تے ایہہ اپنیاں الکھاں بند کر کے چھپ کر کے ایسے
ای شہر دی کے کچھ کیوں سڑک نے ڈگ پوے گا تے پھر جدوں ایہدی اکھ لکھنے کی اودوں ایہنیوں دل دے

درود سے نال نال جسم دا جرد وی ہو سے گا۔ تے ادہ ویلا جھنے ایدے سے دل داروگ نہیں مٹایا۔ ایدے
جسم دے زخم تے دی کوئی مریم نہیں رکھے گا۔ ویلانے گانے پڑیاں ودھن گیاں! تے پھر کہ ہو سے گا!
تے پھر کیہ ہو سے گا!!

ایہدی سوچ دا ایہہ زہر تاں شام دے پھٹتاے نال ای اودہ سے جسم درج اترن گگ پیندا ہے۔
اچ پھر شام ہرلی اس تے اچ پھر اودہ سے دل درج ہنھر پڑے گا۔ اودہ سے دل جسے ایس گھر وحی
کوئی دیتا نہیں پلے گا، ایس گھر دا ایہہ بڑا انج اسی گھلار ہو سے گا، تے ایتھے کوئی نہیں آؤ سے گا۔ اودہ سے
دل دے ایس گھر دے کمرے دی میز وی ایدے نال نال ہنھرے درج اسی رہر سے گی، تے ادہ
اویں میز دے کول ای پیچی گرسی نے بیٹھکے کوئی کتاب نہیں کھو سے گا۔ کوئی تصویر اودہ سے نال گل نہیں
کرے گی۔ ایں شہر دی کسی وی ڈھنی ماں شے ہنخ دعا لمی ایس جہاں دے رب ول نہیں انھن گے تے
اویں دل دے ایس گھر دے پھر سے درج کوئی جہاں کرڈی اپنے ہتھاں درج ڈھوک سے کے نہیں
بیٹھے گی۔ اودہ سے ایس گھرول کے بندے دا بچھا وال نہیں ودھے گا۔ بلکہ اودہ سے دل دی قبر
درج اک واری پھر اپنا لفون بدل کے ویلے دی لاش اُترے گی تے پھر دیلے دی ایس لاش اُتے ادہ
دیلے دی ای متی پاؤ سے گا۔ تے پھر اپنا قیردے کردا ہے کے کتبے و انگریں گگ کے کھل جاتے گا
تے پھر کیہ ہو سے گا۔ تے پھر کیہ ہو سے گا!!

اسمان تے شام دا پہلا تارا چکن گگ پیا اے۔ تے ادہ سوچ دا ایہہ زہر ہرلی ہرلی اودہ سے
سارے جسم درج اترن گگ پیا اے۔

اچ ادہ پھر مر جادے گا!

اچ ادہ پھر مر جادے گا!!

پئ نہیں میں بھونا چاہتا آں، میزوں اپنی زندگی نال اونان ای پیار اے جتناں کو بندے
وں اپنی مرت نال ہردا اے۔ میں زندہ رہوں گا، میں زندہ رہوں گا۔

ایہدہ ای کچھ سوچ دیاں اوہ نہ شہر چھڈ دتا!

اوہدا خیال سی کہ دو بے شہر کوئی ہمدر اسماں ہو سے گا، جیہد سے تے شام دا پہلا تارا کوئی
نہیں چکے گا۔

اگلے دن اوس شہر وچوں اک پاگل ہر گھٹ گیا سی!

احمد رضا

درد بیر امیرے دل توں مہنگا ملے نہ لکھ کرو طیں
سائخوال دی ایہہ پچھی جھالا سوچ بحال کے توڑیں

لوکی تینوں چنگا کھن میںوں مند اوی نہ بولن
نہ کوئی نویاں ٹھنڈلائ پاؤں نہ پیاں نوں کھولن

میرے کچھ وس فتحی تہندا کیوں خال تھاں تیں روندا
نور نوں اکھیوں نیرنا کے گھوپ ہنھرے ٹوہندا

میں رووال تینوں دینا ویکھے میرے التھو تیریاں دبدال
دردی دل دا سوگ منکے ہن انکھیاں دیاں عباداں

پہنچ کے وی اسی کتے نہ پسخچے سانوں منزل رو سے
رب کرے ایہاں راموال حرج کوئی ہو نہ رکھی رکھے

محمد عظیم بھٹی

دل تے چند گرہن

بیوں ایہ دل اُبڑا چن ایں
اپنے درد دی کرناں دے نال
ہر پاسے چانن کر دیوے!

اس چانن دے وگدے راہ فوج
کئے ای دکھیارے راہی،
اپنی منزل دا تھوہ پاندے

جد اس چن تے گھن آجائے
ساری دنیا ویکھدی لے پر
اک اکھ چوں ہنجو نہیں ڈھلدا

لطسم

جمی ، پتو ، باجی ،
کتھے کتھے تیرا پیار کھلا ریا اے
کیہوں کیہوں وڈیا اے

دوہاں ہتھاں نال
دوہاں لکھاں نال

تیرے پیردی ٹھوکر نال

دل دے پتھر دچوں جیہڑا چشہ چھیا سی
ادہے کھارے پانی دا

پھیردی ایتاں زور

پھر دی ایتاں شور

طوطا

نہ کچھ علم تے نہ کچھ گیان
نہ کچھ نفع تے نہ نقصان
اینوں سکھاں سفر کھپان
نہ کوئی دین تے نہ ایمان
طوطا پڑھدا اے قرآن

نہ کوئی فضلوں شان کریم
نہ کوئی اصول طبع حسیم
سکا الفت نے لامتے میسم
چنچ چلان تے وڈھو وڈھان
طوطا پڑھدا اے متراں

نہ کوئی دل استے تائیر
نہ کوئی الھاں دیوچ نیر
نہ وار و دستی تفتییر
ویکھو ویکھی وھون ہلان
طوطا پڑھدا اے متراں

نام رکھایا ناڈو شاہ
پتے ٹھولوں صبک سواہ
نہ کوئی منزل نہ کوئی راہ
جادو روئے بھوت مسان
طوطا پڑھدا اے متراں

بجودھری محمد اکبر جاں اکبر لاہوری

کتنے وی ایسی فرأت نہیں
پڑھدا طاہ نے یلیں
موہوں نکل گیو مسو "میں"
آئی بی اچن سپان
طوطا پڑھدا اے متراں

اندر ہجیت تلکی

گیت

جاگو جاگو نویوں گیتوں نو صیگ رہیا پکار
پنگرو پنگرو نویوں پیشوں آئی چھپیہ بہار

وکھن لئی تویاں پر جاتاں نخا و هو آیاں کا بیاں راتاں
مجھیاں کی کھڑی وچ ہوئی جا بخردی چھنکار

چو نا چھپر کے طپتے واگی پیشوں دی بھی دُنیا جاگی
ستی دھرتی انبر جاگے ، جاگ پیاس نسار

ہالی شے بلداں دیاں ٹلیاں ستر طے یحیت جگادوں چلتاں
دھرتی شے بر لکھی کرے دیوں زلف سوار

کھواں وچ بیداں دی ٹولی نکلی کھوہ بچوں بھر بھر جھوپی
جسٹے دل میں گیت ٹزیں آڈاں دے وچکار

دوکاں دی آواز بچوں جاگو پنچی دی آواز بچوں جاگو
پنچی دی پر پنچہ کٹ گئے ، بن گئے ہن توار

جاگو جاگو

گیت

تینوں ترس نہ آیا

تالگو تیری دفع رُل مولیٰ - پیار و دھایا اپہ مظلہ ہوئی
رو رو حال گنایارُل رُل پیریں پے گئے چھلنے - کوئی پیار داروں نے پائے
اپنا آپ مکایاتینوں ترس نہ آیا
لبایا واناں راہ نہیں گکے - سنگی ساتھی سارے ٹکھے دے
کوئی رکھنے سایاتینوں ترس نہ آیا
دانگ سدایاں دیاں دہائی - اٹھا مٹھا بیٹھاں اجھڑ دا ہی
کس تھڑی گلی لایاتینوں ترس نہ آیا
جگ نوں کیہاں، نہ ہئے - دیری ہو کے اگے نتے
اپناں پیر جایاتینوں ترس نہ آیا
پریت کرن دی ریت او لڑی - جتنا او کھا ہار سو لڑی
مجید کسے نہ پایاتینوں ترس نہ آیا
پھیر کے نظاں و حکرے ہو کر، کوں بلکے بوہے ڈھوکرپیار میرا ازیما
تینوں ترس نہ آیا

جیجا غزل

ڈیرے ڈیرے پھیرے پادے ڈھونڈے رین بیسرے چن
 ادھنوں خبر کرو — من میر منگ نہ نیزے چن
 زمیں زمیں توں اٹھیاں خاکاں نلک فلک تے چھیاں نیں
 ہن کیہا منکر غربیاں نوں ہن بن جانیں بہتیزے چن
 رات ای رات دی بھجدے اے پیاسے بخیر سوچ چڑھیاں نال
 نہ تیرے نہ میسے تالے، نہ میسے نہ تیرے چن
 کس دیاں یاداں گھیرے پلتے تن من ہو گئے نوں و نوں
 بیں بچناں دے اردے گردے، میسے چار چوپرے چن
 راہ محبت والی چل دیاں اس انہیں رات دیہاڑ
 سوچ روز ای تھک گیاشا میں، سوں گیارہ روز سویرے چن
 چن جی، شیشے و چوں چن پئے تکدے او، کیہ کردے او
 جھوٹی کوشش دا کیہ کارن، اچ تک کس نے گھرے چن؛
 دکھ دیاں پر دیاں اندر دیں ابہہ لشکاں مارے فریاد عزیز
 تھوڑے ہو رکھنے تائے۔ تھوڑے ہو ر و ڈیرے چن

اُج دی دانع دلائے جل دے
دیوے تیرے پیار دے پل دے
اُج دی سیدے راجھیاں کوں
ہیسیاں جھیاں ہمیشہ ان چھل دے
اُج دی باد نہ اوؤں رکھی !
اُج دی اکھیتوں اقھروں چل دے
عمر میسری توں لبٹے درستے
وعدے تیرے پل دو پل دے
ہُن تے سجنیاں موڑ مہاراں
مڈتاں ہوئیاں ڈکھڑے جھل دے
پھیر توں آیوں تے کیہ آیوں
آگئے حبہ پینام ایل دے

○

غزل

اُج دی دانع دلائے جل دے
دیوے تیرے پیار دے پل دے
اُج دی سیدے راجھیاں کوں
ہیسیاں جھیاں ہمیشہ ان چھل دے
اُج دی باد نہ اوؤں رکھی !
اُج دی اکھیتوں اقھروں چل دے

صلاح الدین نیم

غزل

چڑھدا سورج ڈبڑا جاوے
جد و چھڑن دا ویلا آوے
اکھیاں دی تپڑی گلیاں ونج
لٹھنڈی دا دا بیلا آوے
مینوں شکر دوپھر ہہاواے
میں چھاواں دا اڑیا ہویا
چترتمن کے دکھاں والی
دل سینے وچ سونڈا جاواے
ہتھنہ آوے اُڈدا ویلا
کون ہوانوں بنھے ہہاواے

ق

ایہہ دنیا اے گور کھو دھندا
کوئی ایس دا بھیت نہ پاوے
صوفی درج جھوکے شے بیٹھا
اپنے دل دا دانع لکاواے
عاشق سرکار تے گلیاں ونج
لوکاں کوں پتھر کھاواے
کنڈھے تے اک بیٹھے کے ہے
اک دریا وچ رُڑھ دا جاواے
اک نکرے لگ سوچاں والی
اپنی دنیا آپ بناؤے
ایہہ دنیا اے گور کھو دھندا
دکھو دھرے رنگت کھاواے

غزل

ایڈے رجھ گئے سال جیہی یاد اندر سارا جگ جہاں ساں بھل گئے
بھیت کھول سنواں میں کیہ اڑیا بیہڑی گل پچھے سانوں بھل گئے

تینوں سخنان سال میں کیہ دسال ہویا بانع جوانی دے نال جیڑا
بھل بھل دے بُر سبھ جھر گئے جماں بخے جہے فرق دے بھل گئے

روں نال نہ مشکلاں حل ہوون اینویں حصہ دی مالا پڑونا ایں
قدر کیہ ہووے اوہناں موتبیاں دی جیہڑے خاک اندر مل جل گئے

کیہ گذے پئی اڑیکشے درج ہمن ویخے آے سخنان اوئے
ویلا کدی نہ پھیرا بیہہ سختہ آونا بوہے نیناں والٹے کھل گئے

کچھ اسیں تہیں بھلیں پین داے منزہ عشق دی اید آولڑی لے
مان جیہتاں نوں سی اپنی رہبری دا اوہ وی قدم قدم اتے بھل گئے

پوٹھو ماری روپ

گیت

باقی صدیقی

سرگھی ناں ویلا ہویا جاگ پیاں گلیاں
کے آن بلان پیاں آٹھاں نیاں ٹلیاں

نیہرے نیہرے چوری سے چوری چوری
تھوریاں نے بخار لداۓ
ٹلیاں رج ساہ رکھے
رسیاں پچ دل بُرتا ہے
دے نیاں سدھراں کجاوے نال دیاں
سرگھی ناں ویلا ہویا جاگ پیاں گلیاں

غمان نی ہنخسیری جھلکی
سدھراں نے دیئے بچھے
غیراں نیاں دازاں پچھے
ٹرٹر پیریتھے
اگے اگے نشیاں منزلاں اویاں
سرگھی ناں ویلا ہویا جاگ پیاں گلیاں

بنتیاں کیہ دے اُتے
کون ایہہ سوال پچھے
لوئی آتے تاکے کو لوں
کوئی بینڈ احال پچھے
دلان نیاں بنتیاں نہ بجھیاں نہ بدیاں
سرگھی ناں ویلا ہویا جاگ پیاں گلیاں

فوٹ :- تھوری - تھوری اوہناں نوں کہنے سے نہیں جھرے آٹھاں اُتے بخار لداۓ لے جانے نہیں۔

اک حور

وڈنڈ دنھدی نظم (LUCY GREY) داترجمہ

ایں دُنیا توں دُور
وسدی سی اک حور

جتنے کوئی اکھ نہ کھلے، کوئی جھات نہ پادے
نہ کوئی اوہدا روپ پچھائے نہ اوہدے گن گادے
جتنے کوئی انگ نہ ڈوے
عشق دی نظران توں ہی اوہلے
وسدی سی اک حور
ایں دُنیا توں دُور

بھیویں رات ہنھیرے اندر
کوئی اک اکلا تارا، درج اسمان دے چلے
یاں کوئی گوہڑاں پتھراں اُستے
ادھ پچھدھا ٹکیا چپیا، ٹھیل لائے دا دلکے

اوڑک اک دن ایسا آیا
اوں نے موت پیالا پیتا
مر کے خاک ٹھکانا کیتا
ایں دُنیا توں دُور سی پہلاں ہور وی ہو گئی دُور

پہلاں دی اوہ وسدی نہیں سی پھر وی نظر آئی
کیہ ہویا؟ ایہہ میتھوں پچھو دیبا خبر نہ کافی

سب سید احمد الطاف

چکن ماماں

(چھوپ دے توں ماخذ)

نگڑی ایں۔ سوہنی ایں۔ جیسنا چاہندی ایں
زندگی دیاں بہاراں ٹستا چاہندی ایں، تے
میں؟ اک بیرونی جالدی یہ ڈھی لاشن
دو چار دہارے ہوں صبر کرے۔ پھر چھپی ہو
جاتے گی۔

بیگم۔ رب دے واسطہ ہُن چپ دی کر جاؤ نہیں
تھے میں پاگل ہو جاؤں گی۔

میاں۔ میں سمجھ لوں پاگل کر چھپیا لے۔!
بیگم۔ (روزدے ہوئے) ہائے او رپا! میں کیہ
کرائ؟ تھی میتھوں چاہندے کیہ اوہ
میاں۔ کچھ نہیں۔
بیگم۔ پھر چپ کرو۔

میاں۔ دو چار دہارے ہوں صبر کرے۔ پھر
ہمیشہ لئی چھپی ہو جادیگی۔ او ویکھو لو کو!
میں ذرا گل کرنا نئے میںوں چپ کراچھد
دی ائے۔ تے او جیل سارا سارا دن ٹیں ٹیں
کردا لے، اوہنہن کوئی نہیں کہندا چپ کر،
ٹھیک لے او جان جو ہو یا۔

رسوا داشد و دع جاندالے۔ جیلی کڑا کری اے۔
چو کیس زار دی آواز آوندی لے)

(بیگم گردنڈ دی تیز ہوا داشد)
میاں جی۔ ہائے۔ ہائے۔ مرگیا۔ ہائے اوے ایہہ دارہ
کون اے؟
بیگم۔ میں ہاں۔
میاں جی۔ اچھا۔ ہائے۔
بیگم۔ بارہی یہندر کر دیاں۔
میاں۔ نہیراتے اجے ای دم گھیا جاندالے۔
کیہ دھیاے؟

بیگم۔ باراں درج کے دیہہ منٹ۔
میاں۔ بیگاں۔ ہائے ایہہ در دھکوی در نہیں۔
بیگم۔ تھی تھک گئے او۔ دو راتاں توں تھے وی نہیں
میاں۔ اک یہ چھیپا نے سو روگ۔ جھوں دا میں
بڑھا ہو یا۔ میںوں اپنے نال نفرت ہو گئے
تیزی دیستے میسکے نال نفرت ہو گئی ہوئی
ایں۔ ہنازوں ساریاں نوں۔

بیگم۔ تھی اپنے بیچھے دی گل انج کر کے اوہ بھیں
ایں مل یلاکے ہنازوں بڑھا کر چھپیا۔
میاں۔ پرنسی نیرے نال نفرت تے کرنے اونا؛
تھے سمجھ توں ووچہ توں۔ جاندی پی ایں جو
ٹھیک لے۔ جانا ای ٹھیک لے۔ توں جان بنیں

چوکیدار - خبردار - جاگدے رہنا.

میاں - اوئے کون سوندا پیا اے۔ ہائے اوئے
ایہہ درد - تے تی سیرا ایہہ قصور محات
نہیں کر سکے کر میں بڈھا پیگا ہاں۔

بیگم - کوئی گل نہیں۔ بخ جھی دھیاں وچ میں
وی ڈھی ہو جاؤں گی۔

(جیلہ آندی اے)

جمیلہ - ایا جی - تی آپ ای بندہ گل کے ڈاکٹر
ہوں سدیا اے۔ ہُن اوه شاہان یلے
دے آئے بیٹھے نیں۔ تے تی اینہاں نہیں
زُن سے نہیں، اینویں خواہ نخواہ شریعت آدمی
زُن تنگ کرنا۔

میاں - میں ترے ڈاکٹر زُن کیہ کرائیں۔ اوہ تے اول
درجے دا جاہل تے ناصغل لے۔

جمیل - پرانی دوستی! ہو نہیں !!
جمیلہ - تے چون ماں پھیر چکڑا نہ شروع کر
دینا۔

(بے بے آندی اے)
بے بے - سچی نہیں؟ سارا دن کم کر کے تک
کوئی ہوئیں کی۔

میاں - سمجھ جاگدے نہیں۔ سمجھ تھک گئے نہیں۔
میاں - کیہ دجیا اے۔

جمیلہ - ادھی رات ہو گئی اے۔
میاں - اچھا۔ ہائے - جیلہ اوه گویاں چک
دے۔ ایہہ نہیں۔ اوہ۔ اوہ نہیں۔

پردے میزتے۔ تینوں تے کوئی کم کہنا

ایں گھردا سارا تانا بانا دی گڑ جاۓ گا۔
تے میں ایتھے کدے وی نہ آوندی۔ تو یہ
تی لوک اک درجے نال کئی نفرت
کر دے او۔ جیل توں تے پڑھیاں بلکیاں
ایں تینوں تے ایہہ نہیں چاہیدا ہر
ویلے بڑھ کر فی۔ روٹا۔ جھکڑا۔
میاں جی تے اگے ای بیمار نہیں۔

بیگم - بیمار؟ ہو نہیں۔ میکل ماردا اے۔
ساری عمر ایہہ ایہو کچھ کردا رہیا
اے۔ جب دوں نینوں پڑھاندی سی کاچھ
وچ۔ تد وی روز نک تے ردمال
رکھ کے کلاس وچ آجاندی سی۔

یکچھ تیار نہ ہونا تے زکام دا
بہانہ کر لینا۔ پھر ساری عمر آپاں
وچاری توں بیمار بن بن کے خداں
کلکوندا رہیا۔ روگی تے مظلوم بن کے
مینوں ایں پنڈ وچ ٹھاچھ دیا کہ
ڈنگراں مار کم کردا رہوں تے جو کچھ
زین دا معاملہ آؤے اوہ پائی پائی

ایہنوں بھیج چھداں۔ بیگم توں ایہہ
کم نہیں پچھان دی۔ ایہدے درگا
خود غرض دنیا دے تختے تے نہیں ہو یگا۔
آپاں دے هر یعد ایہنے جیلہ وحدتی
دی سارا نک نہیں۔ ایہنے اچ تک تکے
لئی گکھ دوہرنا نہیں کیتا۔ تے توں

درد توں کیدے گھر جاندے سن۔ پھر

چل کے بیترے تے پے جاؤ۔ بڑھے
وی جیل میاں بچیاں ہو ہوندے نیں۔

پر ایہناں بڈھیاں بچیاں نال پیار

کوئی نہیں کردا۔ اینہاں دے ناز کوئی
نہیں سہندا۔ چلو میاں جی میں تباہوں

چل کے چاو پسادنی آں۔ گرم پانی

دی بوتل دی تکہر گردی آں۔ میرے

مردوی ہو راں نوں بلاکے دم دی کر ا

لینا۔

میاں - ہاں پل پلیے۔

یے یے۔ میرے اپنے گوڑے دیچ اچ درد

ہوندا پیا اے۔ جیلہ اپنے اپنے دی

دُو گی بانہہ پھٹر۔ ہاں۔ انج۔ اور میاں

جی۔ بسم اللہ یاد اے وڈی بی بی

ہو رکھ کیدے گھر جاندے سن۔ ساری

ساری رات —

(آواز دُور ہو جاندی اے)

چوکیدار - خبردار - جاگدے رہنا۔

بیگم - میں تے ننک گئی آں۔

بیگم - ایہنے تینوں تھکا چھڈیا اے۔ تے مینوں

میرے خیالاں نے تین راتاں توں میں وی
نہیں مسوں سکیا۔

رجھلی دی کڑک - بارش داشور

بیگم - جے مینوں پتہ ہوندا کہ میرے آدن نال

بے دوقنی اے۔

جمیلہ - کیہ ہو گیا اے ایا جی۔ کے ویٹے تے
آرام نال گل کریا کرو ہر دیے مجھے
رہناں بینوں نہیں چکلا ہگدا۔

زبہردا داشور - جیل آندہ اے)

جیل - بھی بڑا سخت موناں لے۔ بیگم - جید،
جاو سو دوں - میں ایتھے بیٹھدا ہاں۔

میاں - نہ میوں ایہدے کوئی نہ چھڈتا۔

بیگم - پر اینہاں نوں وی تے آرام دی لوڑے۔

میاں - تے میں اینہاں نوں کدوں جان
سون - پر رب رسے واسطے توں دی
جا۔ میرے نال بجٹت نہ کر۔ اپنی پانی

دوستی دا واسطے!

بیگم - پرانی دوستی! ہو نہیں !!

جمیلہ - تے چون ماں پھیر چکڑا نہ شروع کر
دینا۔

(بے بے آندی اے)

بے بے - سچی نہیں؟ سارا دن کم کر کے تک
کوئی ہوئیں کی۔

میاں - سمجھ جاگدے نہیں۔ سمجھ تھک گئے نہیں۔

میاں - کیہ دجیا اے۔

جمیلہ - ادھی رات ہو گئی اے۔

میاں - اچھا۔ ہائے - جیلہ اوه گویاں چک

دے۔ ایہہ نہیں۔ اوہ۔ اوہ نہیں۔

پردے میزتے۔ تینوں تے کوئی کم کہنا

دن۔ پنج بیج دس۔ تینوں دمی ایمھوں

کیہ میا اے؟

بیگم۔ میزوں کیہ ملنا سی؟ میں بچہ میں

دی نہیں چاہندی۔

بیگم۔ پر میں تے تینوں دمکی نہیں وکھے سکدا۔

بیگم۔ (چیک کے) میزوں تیری ہمدردی دی

کوئی لوڑ نہیں۔ میں سمجھ محمدی لال۔

تیر مای نظر اس خوب اچھی طرح پچھاندی آں۔

توں ایہو سمجھدی ایں نا۔ کہ بیگم کیڈی پرست

اے۔ اک پڑھے دے پتے پے گئی۔ ابہ

ہمدردی۔ سو نہہ۔ سچے میں تیری ہمدردی

تمہل کروان تے دیبا توں وفاتے مرتافت

دا نام مرٹ جادے، تہاڑے ساریاں نے

دل وچ اکو گل اے۔ اک خیال اے۔

کے نوں قسمی بنتیا نہیں دیکھو سکے۔

ہر اک شے توں وکارا دینا چاہندے او۔

بیگم۔ میزوں زنانیاں ایڈیاں ڈھونگیاں گلائیں

کر دیاں چنگیاں نہیں مل گدیاں۔

بیگم۔ اچھاتے پھیر کوئی ہو رکی کریتے۔

بیگم۔ لال۔ لال کوئی ہو ای گل کریتے۔

بیگم۔ ایہہ ڈاکٹر دچارا بڑا اہاد نظر آؤندے اے۔

موہنہ توں کیدا تخلیقیاں دیسا اے۔

بیگم۔ پیلے یے آنکھی سی۔ پھکار و رحمدی لے۔

بیگم۔ پیلے یے دادماں تے گھاہ بیگن بگا اے۔

تینوں پتہ اے جیل۔ ایہہ ڈاکٹر جیلیوں

چنگلگا اے۔ بے اپہن دا دیاہ!

بیگم۔ ربے خیالی دچ، لال

بیگم۔ میرے دل ایس طراں نتک۔

بیگم۔ پر میں تے تینوں دمکی نہیں وکھے سکدا۔

بیگم۔ کیہ چاہندیاں۔ تے دن دا نامہ

دی کیہ؟ میں جان دا نام کیں جو کچھ دی

چاہندیاں اوہ میزول مل خیں سکدا۔ اوه

توں میزول دے نہیں سکدی۔ ابے نئی میں

تینوں کچھ نہیں چلدا۔ میں تے صرف ایہہ

چاہندیاں کو تینوں دیکھدا رہا۔ ہمیشہ،

ہر دیلے، بیگم!

بیگم۔ بیگل میرا ستمہ چھڑ دے۔

بیگم۔ میں جان دا لال کو میرا اس تھتے کوئی

حق نہیں۔ کوئی حق ہوندا تے توں اس طراں

اپنا ہتھ چھڈا سکدی سیں؟

بیگم۔ بیگل رب دے واسطے ایکھوں جلا جا۔

بیگم۔ بیگم۔ بیگیاں۔ بیگم۔ چھڈا میرا ستمہ۔

بیگم۔ اچھا پھیر میں ای چلی جاندی لال۔

بیگم۔ بیگیں۔

(بیگم چلی جاندی اے)

بیگم۔ پلی گئی؟ دس سال ہرستے میں تینوں آپا

دے گھر ویکھا سی۔ اوس دیے توں سورہ

درستے دی سیں۔ تے میں اٹھائیاں دا۔

تد میزوں تیرے نال پیار کیوں نہ ہو گیا۔

تد میں تیرے نال وباہ کیوں نہ کریا۔ (وقت)

ڈاکٹر۔ تے پھر اپنے دی وہی کر کے؟

بیگم۔ کیہ مطلب؟

ڈاکٹر۔ شاید تینوں اور ہے نال....

چوکیسدار۔ جاگئے رہتا۔ خیردار،

(بھیلہ آوندی اے)

بھیلہ۔ چن ماں کیہ کر دے او؟

بھیل۔ کچھ نہیں پتہ۔

بھیلہ۔ تھی تے اچھی کچھ وہی نہیں کر دے۔ سارا

سارا دن پتہ نہیں کیہناں سارا چان وچ گواچے

رہندے او، فصلان کیاں پیاں نیں تے

اُتوں میتھی کھی شروع ہو گئی اے پر تباون

کوئی فنکر ای نہیں سارا دن میں کلم لگی

کم رچ گر جبی رہندی آں۔ (رچ برا کے)

ہمیں چن ماں۔ تھاڈیاں اکھیاں وچ ہمچو۔

بھیل۔ کچھ نہیں پتہ۔ کچھ نہیں توں ہن میزوں ایں

طران تکیا بھیوں کے میری کیاں تکری

ہوندی سی۔ میری آپاں، کتھے گئی میری

آپاں۔ یے اوه ایتھے ہوندی تے جاؤ ہنوں

پتہ ہوندا۔

بھیل۔ کس گل دا؟

ڈاکٹر۔ کیہ گل اے جھنی۔ کتھے تکیا بیٹھا ایں۔

بھیل۔ کلا ای ایں۔ میں بیگم دی آواز سُنی سی۔

بھیل۔ اوه پلی گئی اے۔

ڈاکٹر۔ پڑی چلی لے بھئی تیری بھائی۔ کیہ گل لے

اُداکس کیوں ایں میاں جی دی بیماری کر کے؟

بھیل۔ ہونہہ۔

ڈاکٹر صاحب!

ڈاکٹر۔ نہ۔

جمیلہ۔ ڈاکٹر صاحب!

جدوں دے ایسا جی آئے نہیں

جیں ماں ذُن پتہ اسی نہیں کیہ ہو گیا اے،

اگے تے اخچ نہیں سُن ہوندے۔

ڈاکٹر۔ ہُن دی ٹھیک ہو جادن گے، فکر دی کوئی

گل نہیں۔

جمید۔ ڈاکٹر صاحب!

ڈاکٹر۔ ہوں۔

جمید۔ (جمیل کے) ڈاکٹر صاحب تُسی دی کچھ بدل

گئے او۔

ڈاکٹر۔ میں دیکھی منہی ہوں لے۔

جمیلہ۔ نسی کچھ بیزار بھی ہے مگ دے او۔

ڈاکٹر۔ اسی سیدھا اپنی زندگی توں بیزار ہو چکے آں۔

جمید۔ ڈاکٹر صاحب تُسی کیڈے چلے چلے او۔ یہ

میری کوئی ہن ہوندی تے ہتاں توں پہلے

جاندار کہ تُسی اوہنوں بڑے چلے گئے

او۔ تے۔ تے پھر تُسی کیہ کرے؟

ڈاکٹر۔ کیہ کردا؟ پتہ نہیں کیہ کردا؟ شاید

کچھ وی نہ کردا، یاں شاید اوہنوں دس

دیندا کہ جھنڈے میں تیرے نال پیار نہیں

کر سکدا۔ پئے اچ توں کیہ گلائ کرن

گل پئی ایں جھلی نہ ہو سے تے، پتہ نہیں

جمیل کہ صریح گیا۔ ہُن سونا چاہیہ دا لے

(جاندار اے)

ڈاکٹر صاحب!

میں۔ میں بچاؤ، بچاؤ، میں تے کیا سی اوہنوں میرے

کوں کلیاں نہ چھڈو۔ ایہہ میںوں مار چھڈیا

ایہہ میںوں مار چھڈے گا۔ ایہہ پاگل ہو گیا

اے۔

جمیل۔ میں پاگل آں۔ ہُن میںوں عقل آئی اے۔

تے ایہہ کہنا میں پاگل آں۔ جدوں تک

الکار تے پیٹی نیخ کے اپنا آدمی ہونا بھل

کے اپہدے لئے ڈنگر بنیا رہیا تے میں

عقل والا سان اچ اوہ وی لفڑی کتے پاگل

ہر گیا۔ غہرستہ سہی ڈھیا تیری عقل کڑاں

(بیگم آندھی اے)

بیگم۔ کیہ گلے جیلو رومندی کیوں ایں؟

جمید۔ کچھ نہیں۔

بیگم۔ نہیں کوئی گلتے ہے۔ توں اپنا دل میرے

اگے کروں نہیں کھول دی۔ میں تیری دش

تے نہیں۔ اچھا اک گل دس۔ ڈاکٹر صاحب

تیروں پھلے مگ دے نہیں نا۔

جمید۔ آپا!

بیگم۔ ہے نا اپہوں گل اچھا نکرد کر۔ میں خود اہناءں

نوں پچھاں گی۔ توں کوئی محشر نہ کر۔

جمید۔ آپا جی سوں گئے؟

بیگم۔ نہیں جیل نال بیٹھے زین دیاں گلائ کر دے نہیں۔

(ہراستے بارش دا تیز شود جھمڑے وچ ہر

آواز دب جاندی اے۔ قتوڑی دی رچہ جوں

شور ڈکدا اے تے میاں جی اگے آگے تے

جمیل لوہناءں نے پچھے پچھے ندے اندے نہیں۔

کہنا اے زمین دی آمدی تھوڑی اے۔
 خرچ پورا نہیں ہوندا۔ ایں لئی زمین
 دریچ دٹ کے میاں صاحب شہر
 درج دو کو ٹھیاں بناو نیاں چاہندرے
 نیں۔ تے بدوں میں پچھا کہ زمین نیک
 چھڈی تاں میں تے جیلہ کتھے جاداں گے۔
 تے فرماندے نیں ایہدی کوئی سوچ
 لیا جاوے گا۔ سادھی زندگی دے بالے
 وج تے ابے ایہہ سوچن گے۔ تے
 ایہہ سوچن توں پہلوں میں ایں دی جڑ
 نہ مار دیاں؟

ڈاکٹر۔ بھئی ایڈا ستا کیوں ہوندا ایں۔ میاں جی

دی زمین اے رکھن چاہے ویچن،
 اسی قسمی مجھدتے نہیں کر سکدے۔جمیل۔ زمین۔ ایہدی؟ پچھے کھال ایشوں
 پیو توں لیا یا سی ایہہ زمین آبا جی
 نے آپاں نوں جیزد پچ دتی سی۔ تے
 آپاں مرن بعد ایہہ زمین جیسیدی اے۔میاں۔ تے لمختا میں کدوں انکار کیتا۔ جو کچھ
 ہووے گا جیلہ دی سرصنی نال ہووے گا۔جمیل۔ جیلہ دیاری ذُن ایشاں گھلان دا کیہ
 پتھ۔ پندرال درستے بعد جیلہ یاد آگئی۔تے میں تے سمجھا سی دھنی دی محبت میاں
 صاحب نوں پندرالیاں اے۔ ایہہ پتھ نہیں

سی کر دھنی دی پونچی ملن آئے نیں ابا جی۔

میاں۔ بچاؤ، بچاؤ، میں تے کیا سی اوہنوں میرے
 کوں کلیاں نہ چھڈو۔ ایہہ میںوں مار چھڈیا

ایہہ میںوں مار چھڈے گا۔ ایہہ پاگل ہو گیا
 اے۔

جمیل۔ میں پاگل آں۔ ہُن میںوں عقل آئی اے۔

تے ایہہ کہنا میں پاگل آں۔ جدوں تک

الکار تے پیٹی نیخ کے اپنا آدمی ہونا بھل
 کے اپہدے لئے ڈنگر بنیا رہیا تے میں

عقل والا سان اچ اوہ وی لفڑی کتے پاگل
 ہر گیا۔ غہرستہ سہی ڈھیا تیری عقل کڑاں

میاں۔ میں پس پرے رہ۔

بیگم۔ یہیں ہوش کر۔

جمید۔ ریچکار کے نال چھڑ جاندی اے کہ میں
 ماں پہلے میتوں مار چھڈو۔

جمیل۔ تینیں مار دیاں، تینیں مار دیاں تے پھر
 میں جی کے کیہ کرائ گا۔ تیری خاطر ای تے

ایس ڈھسے دی عقل نکانے لاد فی چاہندا
 ہاں۔ (ڈاکٹر آندھا اے)

ڈاکٹر۔ بھئی کیہ رو لا پایا اے۔ اچ سوتا نہیں،
 کیہ ہو یا آخر؟

جمیل کیہ گل لے؟ بھائی دی تے سہی!

جمیل۔ میتحوں گل کیہ چھیدا ایں؟ پچھے اپتے
 ایس میاں جی نوں۔ جیہنوں اینے آرام

تے اپنے عیش دے سوا ہور کچھ سمجھدا ای
 نہیں؟ ہم کیہ سوچا اے۔ ایہہنے؟

تے تیار نہیں تے نہ سہی، میں کدوں مجھ پر کردا

میں تے اک ملاج ذق سی کر جھی دو

جمیل۔ ایہہ حساب کتاب اپنے کول ای رکھو میاں جو

میاں۔ ایہہ ٹھیک اے پر ایدا مطلب ایہہ تے

میاں۔ ڈاکٹر کیہ دیکھاں۔ تیری بدمیزی، تیری

ڈایور فوں کہہ موڑ کدھے۔ بیبے بیبے!

بلے۔ بلے ہائے۔ ایہہ ادھی رات ویلے کیہ

میاں۔ توں ڈایور نوں کہہ گڈی لکھے اسی جا

گھردج اک منٹ نہیں رہ سکدا۔ بیگ

کھوٹنا نہیں یلدا، تے رو وی نہیں سکدے
اپنے دکھاں نوں اپنے بیٹے نال لے کے....
بیگم۔ ڈاکٹر صاحب بس کرو۔ میں نہیں سُن
سکدی۔

ڈاکٹر۔ اچھا میں کچھ نہیں کہنا۔ پاگل۔
صرت اک ٹھیک سُن لے ایہہ وفا ایہہ شرافت
ایہہ سب کچھ ملکھ اے، اچھی نہیں تے
کل اتر جائے گا۔ تے جدوں ایہہ ملت
اً تر ان لگے تاں اپنے شہر توں دُور ایں
پنڈ وچ رہن والے نوں نہ کھلیں۔ تے
یاد رکھیں ہے میں باہمہ پھرال گا، تے
باہمہ پھرلن دی لاج دی نجحاوں گا۔

بیگم۔ رب کرے او دن کدے نہ آؤے کہیں
اپنی شرافت بھلاں۔ جس دن شہزادہ
دان ان مٹ گیا۔ دنیا دی مٹ جائے گی۔
ڈاکٹر۔ دنیا کدے نہیں مٹ سکدی۔ بیگم۔
ایہہ پہنچیشہ دُو جیاں نوں مٹانا جھی جوئی
لے۔

(میاں جی۔ جیل۔ تے جیلہ آندے نیں)
میاں۔ بھی بیگم فصلہ ہو گیا۔ جیل تے جیلہ
ایتھے ای رہن گے،
بیگم۔ تے اسی؟

میاں۔ اسی جا رہے آں۔ جیل نے اپنے چن ماں
نوں راضی کر لیا۔ اچھا جھی جیل۔ میرے
دل وچ تیرے دلوں کوئی خیال نہیں تے

ڈاکٹر۔ ایہہ گل ای ہے مطلب سی۔
بیگم۔ جی؟

ڈاکٹر۔ ہاں جی۔
بیگم۔ (ہندی اے) تھاڈیاں گلاں وی عجیب نیں

ڈاکٹر صاحب۔ اچھا داکٹر صاحب تھاڈیاں
پتھے اے جیلیہ تھاڈے بارے کہہ کچھ سوچ
دی رہندی اے۔

ڈاکٹر۔ میتوں ایہہ پرواہ نہیں،
بیگم۔ ڈاکٹر صاحب۔ ایہہ کھددتے نہ بنو۔
ڈاکٹر۔ بیگم! کھددوں میں نہیں توں ایں۔

بیگم۔ میں؟
ڈاکٹر۔ ہاں۔ میں جو کچھ تیرے بارے وچ
سوچدا رہندا ہاں۔ اوہ کا توں کدے پرواہ
کیتھی اے؟

بیگم۔ ڈاکٹر صاحب!
ڈاکٹر۔ خیر ہمن تے توں طراہی چلے او۔ پر میں
خوش آں کہ میں جو سوچ دا رہیا ہاں
ادھ بیس تبیز دس تے چھڈیا۔

بیگم۔ جیلہ۔ جیلہ۔
ڈاکٹر۔ جیل نوں بلاون دا کیہ نامہ؟ اوہ
بچی اے، اک کھددوتا نہ میلاتے دو جا
ہی۔ مشکل تے سادے جیسے دکانی
اے۔ جیسے بچتے والا نال بچتے
بن جاندے نیں۔ اڑی پے جاندے
نیں۔ تے جدوں اوہناں دامن مرضی دا

حدہ دی تیار ہے۔ سامان بجورج آندار ہے گا۔
بے بے منہ کہہ ویکھدی ایں۔

بیبے۔ اچھا میاں جی۔ اچھا۔
(رجاندی اے)

میاں۔ چل جیلہ پتھر۔ توں وی سادے نال۔
جمیل۔ ہاں سیدھے جاؤ۔ بے بے توں می

نال میں جاؤ۔ میتوں کے دی وڑ نہیں۔
(رجاندی اے)

جمیل۔ سین ماں۔ چن ماں۔ میں نہیں جاؤ انگ
چن ماں۔

رہندی ہوئی اوہ پے پچھے جاندی اے،
میاں۔ پاگل۔ بد تیز،

(رجاندی اے)

چوکیدار۔ جاگدے رہنا۔ خبردار۔ (فیداٹ)

بیگم۔ سُکرے میاں جی نے ایتموں جاون دا
نال تے لیا۔

ڈاکٹر۔ کیوں توی ایتھے تلگ آگئے او۔

بیگم۔ تلگی والی تے گل اے۔ ڈاکٹر صاحب
الیں گھر دا ہر بندہ دو بھے توں پھکتے
لگتے ہاں دو ڈن پیندا اے، میں نے بھے

کچھ چر ہو رہ جاندی تے پاگل ہو جاندی۔
ڈاکٹر۔ تے ایہہ وی ہو سکدا سی کہ جیسے

اک دو سیانے رہ گئے سن، ایساں توں
وی توی پاگل کر چھڈ دے۔

بیگم۔ میں مطلب نہیں رہ سکدا۔ بیگم

سیاں۔ چل بھتی بیگم۔ اچھا جھیلہ پتھر۔ اسی پتھر۔
نہ نہ رو نہ جدلوں جی اداں ہو جایا
کرے شہر آجایا کر۔ توں تے بیری جھیل
دھی ایں۔

(میاں جی تے بیگم جاندے نیں)
جمیلہ۔ سکیاں دی آواز۔
(جمیل آونڈا اے)

جمیل۔ نہ رو میری دھلی، اسیں جو کچھ جاہندے
ہاں ادھ سمجھو کچھ ساون کرے نہیں ملدا۔

جمیلہ۔ ہاں چن ماں۔ آئو کم کریے۔

جمیل۔ ہاں پتھر۔ کم ای ساڑی زندگی اے۔ اسیں
ساری عمر کم ای کر دے رہناں رہیں، اپنے
لئی... دو حیاں لئی۔ چاہے ساون کچھ

لیجھے یاں نہ لیجھے، ہاں کھول ناصفحہ بہتر۔

جمیلہ۔ (ور قے اللش دی آواز) ہاں جی۔

جمیل۔ چاگے دا کیر حساب اے۔ معاملہ دو سو
چار روپے۔ تقاضی ستائی روپے۔

چھلا معاملہ اٹھاراں۔ کل کتنے ہوئے؟

جمیلہ۔ چار تے ستائی اکتی، تے آٹھ ستائی۔

تے دس انوچھا۔ دوسو انوچھا روپے

بین ماں۔

جمیل۔ ٹھیک اے۔ اُنگے چل۔

جمیلہ۔ چن ماں۔

جمیل۔ ہاں پتھر۔

جمیلہ۔ چن ماں میرا جی کردا اے کر آج جی

بے نیرس دلوں کوئی زیادتی ہو گئی ہے
تے مخاف کر جھڈیں۔

جمیل۔ آ۔ جھیلہ پتھر۔ برداشت صنان ہویا۔
چل کے حساب کتاب دیکھے۔

جمیلہ۔ ایا جی فوں فر نے جان بدل۔

جمیل۔ اچھا تولی ایمناں فوں ٹوں میں کتاباں
مچک بیاواں۔

(جاندا اے)

ڈاکٹر۔ اچھا میاں جی۔ میزوں اجازت ديو۔
جمیلہ۔ اس دیلے جاؤ گے ڈاکٹر صاحب۔

ڈاکٹر۔ ہاں پتھر۔ میرا کم ہو گیا۔ اچھا میاں جی
سلام علیکم۔ اشد بیلی۔ بیگم میری گل بیاد
رکھا۔

میاں۔ سلام علیکم۔

(ڈاکٹر جاندا اے)
میاں۔ سلام علیکم! میں ویکھاں ڈرائیور نے
گڈی کو طعن درج ایسی دیر کیوں لا

دقی اے۔

(جاندا اے)

جمیلہ۔ آپا۔ تیسی سنبھا۔ ایمناں کیہ کیا۔
بیگم۔ کیہ؟

جمیلہ۔ تیسی نہیں سنبھا۔ ایمناں میزوں بیٹ،
پتھر کیا (روندی اے)

بیگم۔ پھیر کیہ ہو یا۔ ٹھیک ای تے کہیا۔

(رسیان جی آونڈے نیں)

اوہنؤں دسائے گے کہ اسی تیری ایں
دنیا درج کئے دکھ جھٹے نیں۔ کئے
ہنخو دسائے نیں۔ کئے زخم کھادے نیں
تے پڑا دہ سافوں اپنی رخت نے دا من
وچ کھادے گا۔ پھر ساڑی فوں زندگی
شروع ہووے گی۔ پھر ساون آرام
ملے گا۔

جمیلہ۔ چن ماں۔ تیسی روندے پئے او۔ روون
فوں تاں میرا جی کردا سی۔ تے روون
تیسی دگ پئے۔ چن ماں! نہ روو ساون
کوئی خوشی نہیں ہی۔ پہ ایچھے نہیں تے اونچے
ای سہی۔ ملے گی ضرور۔

چوکیدار۔ جاگدے رہنا۔ خبردار ما
جمیلہ۔ چن ماں۔ ساون خود رہیں ہے گا۔
(ریڈیو پاکستان کے شکریہ نال)

بھر کے روواں۔
جمیل۔ جیلہ پتھر۔ میرے دل تے دی اج
بڑا بھار پیا اے۔ ایتھے ساون
بڑی تکلیف اے۔
جمیلہ۔ (دل دیج) چن ماں۔

جمیل۔ ہاں پتھر۔ کم ای ساڑی زندگی اے۔ اسیں
ہاں جدلوں اسی ایتھوں طرکے دو جی
دنیا جا بساواں گے، اپنے رب دے
در بار درج حاضر ہوواں گے۔ تے

سمیل ملوکاں

حنت اعلانی

کے زمانے درج انگلستان دے سرکاری درباری دلکش فرانسیسی زبان و رچ کھلاں کر دے
ہوندے سن تے اوہ فرانسیسی ادب تے لکھرے شوقین ہوندے سن۔ ایہہ دلکشی زبان نوں
اوی طراں گواراں دی زبان جانیا کر دے سب یہیں اج سادے کچھ بجا پنجابی زبان نوں جانلیاں
تے پینڈووال دی یونی آنکھ دے ہیں۔ پراج سادے ساہنے اوہ ہوا ای انگریزی زبان اے۔
جہڑی دنیا وی اک بہت دلچسپی تے سستھری زبان میں جاندی اے۔
جدول انگریزاں نے دل منچ اپنی قوم فلک اگاہنہ و دھاوان دا جندیہ پیا ہوا، سید تون

پہلے اوس قوم نے لکھے پڑھے سجنان اپنی زبان ول دھیان کیتا۔ تے اوہناں اپنی زبان دے
راہیں اپنے قومی ادب لکھرتے ہندیب نوں ترقی دتی۔ اوہناں اک پاسے فرانسیسی، یونانی
لاطینی تے دو جیاں دویاں زباناں دیاں مشہور کتابیاں نوں انگریزی زبان و رچ ترجمہ کیتا تے
دوبے پاسے اپنے دلکیت تے قصہ کھٹکے کر کے یانا سوارے چھاپے۔ تے انج یوبے نال
دیواں لینگ پیا۔ بے سائز دی اپنی زبان، ادب تے لکھری زندگی تے ترقی دی لوڑا۔
تماں پھیر ساون عالم لوکاں دی زبان، دلکیتیاں تے قصیباں کہایاں ول دھیان کرنا پوے گا۔

اپنے ٹھیک اسے پی دلکیت تے قصہ اپنے علاتے دی ٹھیکھ لیوںی درج ہوندے
ہیں تے اک علاقتے نوں درجے علاقتے نوں لوکاں دی یونی ملٹری جیسی اور یونی بلکدی
اے۔ پر ایہہ کوئی مشکل نہیں۔ اصل درج یوں بیاں دا اپنی دل و دمیریا زبان تون وکھر کوئی دلجرد
نہیں ہوندا۔ لخوارے چیزے لفظاں تے رتا کر لیجے دافری ہوندا اے۔ اچھی تعلیم دے پھیلن
تال ٹھیک ہو جاؤ دلکے۔ تے بولیاں ہوئی ہوئی اک دوچی نال اک یک ہو جاؤ دلکیاں نیں۔ ایں
طران اک دن اوہ زبان پیدا ہو جاؤندی اے جیہنوں پڑھنے لکھے دلکشی محبیاری زبان "انکھے"
نیں۔ بیچ اسین میداری پنجابی دے لوڑ کوئی آں، تد اسک نوں پنجابی پوچھاں دے دھوکیں
کراون دا تلکو کرنا ای پورے گا۔ اپنہا طریقہ ایہو اے پی اسین پنجابی نے اوہ دلکیت تے
قصہ کھٹکے کریے، جہڑے حاۓ چھپے نہیں تے اوہناں نوں چھاپے، جہڑے چھپ لئے نیں

اوہناں نوں ہر روزی بنا سوارے چھاپے۔ ایہہ دلکش ای خیال نال کھا کیتا گیا۔

ایں کسے دا نال لے سمیل ملوکاں ترنے چار درجے ہوئے نیں،
جید میں اپنہ تقدس سلطنتی (ملٹی شیخوپورہ) دیچ اک جانلی بیڑا کوں سیانتے مجھے یا۔ تے ہن اونیں
جویں پیش کیتا جا رہا۔ پی میں ٹافاں ٹافاں مصرع گھٹایا دھجایا، تے کتنے زبان میں ذکر پک
ضور سواری لے۔

قصہ دا نال پیا دسدا اے پی ایہہ دو عاشق لوکاں دی کھڑا۔ سادے معاشرے
پچھے صحت مندرجہ دی آزادی ناجا لے نکل سی۔ ایں پاروں میں سمجھدا آں، صحت مندرجہ دی
آزادی شے گیت گا دنیاں اچ دی اک قابل تعریف قدر اے۔
میں سکیل ملوکاں دی داستان لکھ نال سنی سی۔ پی ایں نوں ڈھنڈ سارنگی یا المغزیاں نال
گایا خاڑے، تماں ہوئے ای پہار دکھائے گی۔ داستان دا اسلوب تے ملکیک ڈرامی نیں۔ ایں
نال رتا کر تبدیلی نال شیخ دی کیتا جا سکدا۔

ایں قصہ نے گنم خان دی دو بانی جنی دی کیتی جادے گھٹا۔ شر بہت ای اپتے
نیں۔ داتھات نوں ملٹ دی لڑکی دیچ انج پرویا گیا۔ پی ایہہ کتے دی ذرا جتنا جھوپ نہیں
کھا دندی، ساونوں کے تھاں ان ہویاں لکھاں دا بھرم نہیں ہوندا۔ ہر گل تدقی، تے ہر دھر اصلی
لکھا۔

سمیل تے ملوکاں دے کردار قصہ دی اصل جاں نیں۔ ایہہ کردار اپنے سماج دی پوری کی پوری
نماہنگی کرے نیں۔ دو دویں اپنے معاشرے تے ماحول توں ہاہر کوئی فعل، عمل یا گل کر دے
نہیں جا پے۔ دو دویں اپنے زمانے شے لکھو دیاں جیہو دیاں جاگدیاں تصویریاں نیں۔ دو دویں
چھوٹے طبقے و جوہدیں۔ پر اعلیٰ انسیت شے نہ رہے نیں۔ زندگی جس رنگ درج اہناءں نوں
لی اے اوہ نہیں، اوویں جویں قبول کر کے اگاہنہ و دھدھے نیں۔ تے ایں نوں بدالے اپنے
مقصد تے سینچے درج ڈھانندی دی کوشش کرے نیں۔

اسیں اج توڑی شاہزادیاں، فرایاں تے چودھریاں دے پتوں
دی محبت دیاں کھانیاں سُن دے آئے ہاں۔ میرے علم و چ ایہہ پھل دلکش
کھافی اے۔ جیہڑی چھوٹے لوکاں دی محبت دا حال دسدا۔
اک لھار اے تے دوچی ترکھانی۔ ایہہ دو دویں اج کل دیاں فسیاتی

الجھناب توں اُ کا پاک نیب تے اوہنادے کدار ڈاہڈے جاندار، پتھے
تے مستقل نیب۔

جروکی گلے۔ مرد نکے کرائیں دا اک ہمار تے دو جھٹ دا ہور نوں رنا خرد کے لئے اونے سن۔ ڈاہڈے دا نہیہ
مکشک دپھر۔ زین آسمان درفوبیں بھٹی دا ٹکوں پسے پیدے سن۔ ایہمہ تریسے تریہ نال جھٹے پسے کن۔ ہر دو نکے
گرائے دے باہر اک جھوہسی۔ دو نوبیں جھٹ راہ اُتے اک پرچھ دی چاویں ہے گئے۔ تے میں بہادر نوں جھوہسے نوں پانی
لیاون گھیا۔ کھوہسے اُتے پنڈ دیباں سیاراں پانی بھر دیباں سن۔ اوہناءں وچ اک ترکمان دی دھی دی سی۔ ملکاں
رج کے سوہنی سکھتی، مان متھتے کپتی۔ عن بن سہتی دی سیجن۔ اوہ گھڑے دے مئندہ اُتے پوناں پنڈ کے
پانی بھر دیجاسی۔

میں لہار اوس اگے جاسوال کیتا۔ ”بھیان پان دا لگھٹ پو؟“

ٹوکاں جواب دتا، ”وے رہیا! میں کوئی تیرے پیو دی دھی ہاں：“

لہار سوچا اپہستے کوئی داہدی لکھتی نار اے۔ ایہمے نال دو گلائیں رتیاں پوں۔ دو سہڑے سوال کیتا۔ اُوستے
پانی دے۔ ”ٹوکاں ایگوں کروکے پیئی۔“ ہمہاں دے راہیا! میں کوئی تیری سواتی ہاں؟“ تے میں جواب دتا۔

ہ توں نوتیاں لایں پاہنڈیاں، بیں گل اکھیاں بھول۔ ”اپیں نیساں پاتی منگیا، نیں بیساں دڑا بول
راہ جاندے مگ پھاتی ایں، لئی ایں بچاکے دھول۔“ تے پانی دا لگھٹ پاہنڈیاں ستے سوہنیں مھڑا بول۔

ملوکاں:- دیکھتی اڑیوں کھوہتے، کافی لختا آشیطان،

اچ دھیاں پر ایساں چھپڑے، اک مودو کچھ ٹھاں کھان

بھر کھوہ مسافران کے، چس پانی پی پی جان

ز دیساں پانی نہ دھفل، بھاونیں کوکین جا دوان

سمن آکھیا، فی رہ گزداں، لگھٹ پانی دا آن پووا

دیکھو ایساں روحاں سکدیاں، ای کیتا میں خدا

حمرت ہر دنکے پنڈوی، توں جاپیں گھر بجا

بیں دلی دا آپ دیکھیا، تیں ورگی نہ ڈھنی کا

ٹوکاں پانی دیاں رکن کے پیل کئی تے بلی:-

میرے کئیں گندے لشکرے چھڑے چھکاون کن ہے توں پانی اُتو بھیں، تے ہجور ڈیا بیو ون

اساں اسٹرالیا، مدیاول نہیں بنتھے کئے بخہ ہے۔ کچھ آکھیا، سستھے تے جھگڑا، اک مرکھ چورکرن
سیمیل نوں ملکاں نال جھگڑا دیاں ڈیپر چر گیا، تے جھاں کاہے پے لے واج ماری۔ سیمیل نے چھیتی نال پانی
دی اک ٹینڈھ بھری تے اپنے بیلیاں کوں گر گیا۔ اوہناءں پچھا۔ چر کا کیوں آئیں؟ سیمیل نے جواب دتا۔
پانی بھر دی کھوہ اُتے۔ ڈیکھی اساں اک نار

اکھیاں نیں اوہ دیاں سو منیاں، میں کیہ کیہ کرائیں تھاں
نہیں پانی گھٹ پوادندی، اوہ ڈیکھی مل فسار
اوہ کرے مذاقان بھاریاں، بسادی دی دفات ہمار
جھاں جانا ساڑا بیلی جھلا ہو گیا۔ پرایا پنڈ لے، تے ایس بیکانیاں نوہناءں دیھاں نال آبڑا لیا۔ اپنے نال
ایہس دی دی پتہ ہاؤ لے، جویں کیوں اوہنؤں ایتھوں کھکھائیے، اوہناءں ڈاہڈہ انور لایا۔ پسیل زمیتائے
آکھن گھا:-

تیں چوڑا لے، تے چل کر ایو کم۔ میں گلیں مول نہ ہارسائیں، بھے بھیا جیاتی دم
بھے اوہ ترکانی، اسالی بیانوہ کنان گھر جنم۔ میں اوساں پانی پیکے، بھکتے یا کتوساں چم
جھٹ گھر لئے۔ ہمار مرکے کھوہ بے اُتے آگیا۔ کڑاں اوہنیں پانی بھر دیباں سن۔ اوہناءں سبھاں پانی بھر لیا، تے
ٹوکاں نوں آکھیا۔ ٹرچ پلیٹے۔ تیرے اپیاں چھیتے کیہ اکھیاں، پر لئے مرد نال جھٹرا لیا ای۔ ٹوکاں گھڑا چاون
واسطے مرگتے اُتوں رکھیا۔ تے میں بولیا:-

میں اُلوں ہسوں اپت دا، پڑیاں نے بچ گھوں۔ تے چائیں چائیں پڑیں بیٹھا، سوہنے تکھیں تکھیں
ڈیکھ دیتے پوں ہماں، سرستے چادھریوں ای۔ مہتے میرے گھڑا ٹکھاریں، رس دیہنیاں ہی پیاں

ملوکاں:-

توں اُلوں ہر دیں جھیت دا، لگتی نال ٹنگیں۔ ڈیکھ دیتے پوں ہماں، سستھے چا دھر دیں
اُتے تیرے گھڑا ٹکھاراں دوہنہل دیچ چھتھڑیوں، تھوں پسے چا سو جھاتیزیں، ٹریاں نال ہر دیں
ایہمہ گل کرے ٹوکاں گھڑے نوں بخہ دکھایا۔ تے میں بولیا:-

گھڑا ہدوں، گھڑا ہدوں، ایسی تھی دا گھڑا۔ تھیکیوں نپ اُتیرے کریں، آواں سرتے چر چھا
پسے نال مئن پڑھا ہوئے بیٹوں پانی صیہیا۔ اُتے ہر دیے جام کھوڑا۔ جو بیوے سو ٹھریا

ملوکاں:-

گھڑا ہر دیں گھڑا ہر دیں، ایسی مٹی دا گھڑا۔ کنڈھیوں نپ کرائیں چاڑڑا، چک چلتے، تے ہر دیا

اوونڈا جاندا آگ میلے ای، ترا پایا تیر اسٹریا ہے بُکا دُوا ہر کوئی آکھے، جھلا جلتے چڑھیا
اوونڈا جاندا آگ میلے ای، ترا پایا کرڈیاں گھر طے چاکے ڑیگیاں۔ سیکل کھلارہ گیا، تے اوں اپنے منجھ جا رکھی!
لکھاں دچ چھپلیتے، چھپی نہ رہنڈی آگ ایدھستے ناگ نوں پھیڑکے، کمی گھر ان نوں دک
ایہدے نین حرامی پورتے، رکھنڈ اندر دو ٹھک۔ بیس پانی پیتا ایس توں تے سُن می سارا جگ
(اپنا سر ٹرچاون دی نیت ارکے سیکل دی کرڈیاں شے پچھے لگ دی گلی درپ گلیاں دیدیاں سن۔
ایہہ نس کے پھیولوں روں یا۔ تے مُوکاں دسے نیڑے دھک کے رویا:-)

سوہنی چھی ولائے، دصرنی ایں پب سنگو۔ ایدھ اکھیں ابی دیاں پھاریاں، کچھے آندیاں وحوم
چھک چھک مارن کا نیاں، عاشق رہن کھٹو۔ تیرا میرا جھکڑا جھٹلے، انڈ کرسے سو ہو
ملوکاں ۱۔

آچا علم قرآن دا، حافظت پڑھن صصح۔ امرت ملیاتاریاں، زمیں سہماں لے مینہ
توں جاپیں وڈا آدمی، میں کینن دھی۔ جامگروں لمحہ جا میریوں، نہیں لترکھا میں دیہہ
سمیسل ۱۔

بچے توں دھی کین دی، اُبھی نہ میری جا۔ کلا پتھر مایاں، نہ کوئی بھیں سیرا
وڑے گے دنال دی جنسہ چیں آیاں اندر پا۔ گھر دی چاپیں لا ہرناں، سقیش رہر پو۔
کرڈیاں گھر دگھری دڑگیاں، سیکل ترکھاں شے کر خلنے جا کھلتے دعا سلام شے لے بھی گیا۔ مُوکاں شے پیٹر
پچھا، دیسیا، کرن ایس ستے کوئی آیوں؟ سیکل جواب دتا۔ میں ہاں اک عزیز بھرا، مرد منکھے گران دا۔ ترکھان
پانی شافی پچھا، سیکل آجھیا۔ پیتا۔ مُوکاں اپنے اپیا شے گھر اکڑا اولاد سی۔ ترکھان نے اوں نوں داج
ماری۔ پچھا پانی دا کڑرا یا۔ مُوکاں پانی نیاں۔ پر ہوڑاں نوں پوکے بہہ گئی۔ سیکل دت پانی ملگیا ترکھان جڑ
مُوکاں نوں دوج ماری، اوہ پانی یا ایس تے پچھا، کیں پیونا؟ ترکھان آجھیا۔ میں عزیز بھرا، دوس چپاں توہدا
کر چھڑیا۔ دکان دوج بھیاں بیساں کتن چلے۔ تے مُوکاں سیکل نوں آجھیا۔

بیٹھوں آن دوکاں تے، آجھا تینوں کیں۔ پر اچھے تیرا بوریا بھروس پچایا میں
مرا گھتناں میں تدھ فوں، گھا بیں دیتا میں۔ گھر دے اتھ جھگڑوں، سیتا ساری میں
ایہہ گل من کے سیکل پوراں دی کن چپے، سفے جھبڈے آجھیا۔ بھراڑا! میں اک غریب پر عذیبی بنہ آں سیری
دی گل سُن۔

کیں اچھے بیٹھے گھوڑتے ایدھ پانی بھر گئی۔ اس اچھاں منگلا ایس توں، ایدھ اگر دکھڑی

ایں سخن او لادیا، چاچھپو گل صصح! نے دیاں الائھاں تسان نوں، جے ایدھ تصادی دھی،
(لوکاں سوچیا ایدھ ساڑے بیٹھیاں جھگڑوں باز نہیں آونڈا، ایں کھوہ اُتے کدوں ڈھل کیتھا ہو سیا۔ اوہنماں
غريب نوں ترکھان شے سندان نال ای بختا پاکیت۔ دلاسن کے آہنڈ ناں گواہنڈ ناں ترکھان شے گھر بھج ہو گیاں۔
تے مُوکاں نوں جنہے طختے دیوں لگ پیاں۔ تدھ رہی مرا گھبیتا۔ ہُن دی پانی پوادے۔ لکھاں ہر کھ
وچ کٹوڑا بھر کے یاں۔ تے سیکل توہدا بیساکی۔ اوں سوچا۔ مُوکاں میوں دیغدھ مہنماں مریبی، موئے پئے دھمنہ
درج پانی لھٹت کے بیروندا رکھیا۔ ہمیں تے عشق داسرا دپرو کناف آگیا ہر سدا، ایدھ دچار کے اوس کٹوڑا دوہر گھبیا۔
تے **ملوکاں ۱۔**

پھول رکھجھ محبتوں کیتا آون سب ان ہے آنگلی ذرا سنگیج کے بھیٹھوں مل میدان
ٹل جاں اتروں ابھے دی، نہ بن آیہنڈاں ہے حلے دی دیلا نور کھا، ترمعت گنوایں جان
سمیسل ۱۔

س نوں بکھیا ڈھی گیا آپا، تیرا کیہ مقدر ہے مارے کوں بے دوسیاں، جدر کھکھ آپ ہنور
میوں تیرے عشق تاریا، ٹھیاں ہویاں چور ہے میں ہاں پتھر بھار دا، میتوں پانی شے ضرور
ملوکاں ۱۔

بچے توں پتھر بھار دا، ترکھان اسلاہی ذات ہے تیشہ، ستمھ، تبروی شے اسادے پاس
پانی آtron رہیوں، چکھا امرت راس ہے آکھے مریسے مکھاں، کھوہتے کر دہاں
سمیسل ۱۔

ایسی ذات بھار دی دھنبوں جیہاں ہی دیہی۔ اسیں کوئے پیئے نہ چھڈیئے، جتنک اٹھے نہ کھیہ
ڈردی ماری مرت توں پلی ایں نس گھرے۔ توں من سوال غریب ہا، پانی س ازوں دے
ملوکاں ۱۔

بیٹھوں عشق دی تاریجے گھاہ نہیں رہنے لگ۔ بیندر جھکھنے عاشقاں، توئے رہن لشک
ہرستے آن پچڑا غصے، دیندے جان پنگ۔ عقل نہ لبھدی ڈھوڈیاں، مل نہ ڈھی لے ملک
مُوکاں ابھے گل کہہ کے گھر جل گئی، ہن ترکھاں بھوگیاں سن۔ سیکل آٹھ کے پنڈوں باہر چڑیا۔ بیندے سوون گھے،
تے اوں تھوڑا چاہی، تے رانچے دا گھوں نظریں کے مُوکاں شے بڑے جا صد کھی، مُوکاں ملک دیا ایس تے سیکل دو
قدم پچھاں گئیا۔ مُوکاں جاتا سیئں بایا ترھٹا۔ گاہنہ ہو کے ملک دیوں گئی۔ تے سیکل بویا:-
مکڑ آندا کھان نوں، پانی پیسے آن ہے میں جھٹتے نوں میٹھے صیل، ہک جھیا ہاں

رُنچ نہ کر سئے بیلیاں، یہ تگدا ہوئے ترائیں ہے پانی شے فیقر زن، توں میٹھی خوشیں مان
ملوکان :-

راتیں کوں نال چھپ کے، لیتاں ملیٹرے مہاں ہے جا پیں کوئی بجورٹا، تیرا گیا وسادہ
نہ توں پتھر ہمار دا، نہ عزیز بجرا ہے توں چھکھا عشق دا، چھنگ سیالیں جا
ٹوکاں چھٹے ہمار نوں چھچان کے ٹھرپرت آئی، تے سیل بھوندا ہویا گرائیں توں باہر ٹھرپید۔ اگے ونجاریاں
دیاں پکھیاں سن، اونہماں توں جا سلام کیتا۔ رات اُتھا میں کھا۔ بھرے پنجاں روپیاں دیاں ونجاں خریدیاں
ڈگی ۵ کے گرائیں وچ جاوڑیا۔ تے ترکھاناں شے بوہے جا ہو کا دننا۔

اُچھے ٹھٹ مارٹیاں، سُنچے پئے گرائیں ہے دردے رسدے ٹھر وچ ونجاں دھکے کھان
اسین سرستے چاٹیاں چوڑیاں کوئی نہیں کیاں ہے جانے دب زنا نیاں بھریں لکھداں چک لیاں
ٹوکاں دی ماں اندروں غصتے دیچ بولی:- "کیہڑا شے توں۔ فوراں پیراں مے دیلے بھردا ہوں۔ میں
کوئی اوتھیں ہیں۔ شلا جھوے میری سو سکھان دی دھی۔ اوه پوٹیاں ول نلیاں پیں ڈیندی اے۔ اڈے
بلکا جا، تے چوڑیاں چاہڑا ہے ۲ تے سیل پوٹیاں ول جا ہو کا دننا۔

رنگلے چرخے بیٹھے، نکاح ایریڑے پا ہے تیرا گٹ پراندا سوہنا، چہندی دست رنگا۔
چرخے دی گھنکار وچ چوڑا چاچھنکا ہے آکھیا تیری ماں نے، ونکاں آن چوڑھا۔
ملوکان :-

یحلے ونجاں سے اپرے، توں چوڑا گیرے آئے کھاری پھوپیں آنارے، ونکاں چا وکھا
جے ترکھو نکاں وپنیاں، ٹھکر یڑے بجا ہے ونکاں تیریاں سوپنیاں، چاڑھیں گاکت بجا
سیل ہمار کھاری لاد کے ٹوکاں دی دینی نیپے کے ونکاں جاڑ من مگ پیا، ونکاں چاڑھن دا اکا دل
ہمیں سی۔ ونکاں ترکھو ترکھو کے ٹوکاں دی باہمہ ہو ہو ہمان کر چھڈی۔ اوس اپنی باہمہ چھپاں کچھ می۔ تے روہ
وچ آکھیا۔ رفع ہر مور کھا، توں تے میری باہمہ ای چھل چھڈی اے۔ اپنے ہلکی میں کے سیل بولیا۔
یہ خاطر چایاں چوڑیاں، کیتا ونگ بیوپار ہے ناؤں بدیل کے دیساں، وکھن میے دیدار
بیجن چن پانکیاں بچوڑیاں، روہیں مے ونکار ہے جن کھوہ تے پانی منگا، میں اودہ سیل ہمار

ذات ڈایبو اپنی، ونکاں بیونے بجا ہے اوناں بھیں ڈاکے، تیرا گیا وسادہ
نہ توں پتھر ہمار دا نہ عزیز بجرا ہے توں چھکھا عشق دا، چھنگ سیالیں جا۔

سمیل :-

ہمیں خبر منگ فیقر آئی، بوندے چریں دریش ہے سازیں لکھیا ڈھنی گیا آپا، آپے اسان پر پیس
لکے سازیں سک دیدار دی تندوں ڈایا پیس ہے پانی شے فیقر زن، تے ونجھے سارا دلیس،
پر لیلیاں نوں ابھی گل بھیرڑی گلی، اونہماں دی دکانیں ہر کے دی جی بھین آؤنا ہوندے اے ادھے ایپو جھیاں
اویتاں ٹھکاں ہون ٹک پین، تے دکان کیہ دن پتھے۔ اونہماں ونجارے نوں کھر کاں نال نکاچا کیتا۔ سیل
ونجا ہبنا کے، بار کٹ تھا کے گرائے چوڑھی، سیلے سے نیھم ول ٹھر گیا۔ تے جا فریاد کیتی۔
تحت تے بیٹھوں بادشاہ، میں علی چوڑا لکھیم ہے بھری کوٹ بھوڑے، تیرا حسکم عظیم
میں تیرے راج رجایا! ماریا گیا نیتمیم ہے کریں نیاول غریب دا مجھے شیراں سکھڑا نیتمیم
شیئے نیتمیم نے فریاد دی نوں بچھا، وچوں گل کیہا لے، تیرے نال کیہ فلم ہریا؟ ونجارڑے فریاد کیتی،
میں سرستے چاٹیاں پوڑیاں، خرچ دوپے رک
میں ٹھکر کھاناں منگ کے، پرھے بُوہے نے جھوک
پوہلی ذات اُتا ولی، آئے اسان نے بوک
مُفت بھینا میاں چوڑیاں، نامے کھادی ٹھوک

(شیرے نیتمیم نے اوبھے نال دو ترکڑے بیسے نوکر جا کیتے، اونہماں وچنے کے مار دی مارستے چوڑیاں دا
لکھا لے بیا، سیل دو روپے ودھیک چاہتے۔ اک اک دوہماں نوکرائی نوں چاہتا، تے پچھے اپنے پتھے
چاہدے ہے، ہمیں سیل نے اک نوں پاکنڈ کھیڈیا۔ اوس اپنائی مسرومنا لکھتیا۔ پنڈے کیہیں لمی۔ ہمچو چاوڑی
چاہتی۔ ہمیورے دی سبکن مار لئی۔ تے میٹھاں دی گھٹھے یختھے کے، شام دیلے ترکھاناں دے بہے اگے
توڑ دیچ، دھواں جالایا۔ وڈے دیلے ٹوکاں دی ماں آکھیا، "بچیا اگ سوکھا، تے روہی ٹھکر پکا۔"
اویں رو حوالب دتا۔ "اگ کافی نہیں" اوبھی ماں دستیا:- "بوہے اتنے اک فیقر دھواں لگتیا وا۔ اگا وھوں
ے آ۔" ٹوکاں جا کے بتر پچ وچ ٹاہ دتا۔ فیقر آکھیا۔ توں تے میرا دھواں ای کھل روتا۔ تے غصے
نال چاوڑی چاہوڑا وچ ماری، پہ پوہلی چیھی۔ ٹوکاں یوں۔ "پہاوسے فیقر"۔ ترٹ پویں۔ اگ پانی دا
تے ساخھو ہوندا، توں اگ کیوں نہیں دیندا، سیل آکھیا۔ "بچیں توں کے نوں پانی نہیں دیندی"۔ ٹوکاں
شرہ مانگتے چھیا۔ "تینوں کویں پتھے؟ فیقر آکھیا۔" میں تینوں ہمار نال چھکر دیاں بھوٹ دھھا می۔
اویں دیلے میں لاہور دیچ دلی دروازے سیر کردا اسان پیا۔ ٹوکاں گھریں آئی تے ماں نوں آکھیا۔ فیقرتے
وڈی کرنی والا جا پیدا، ایمدی سیو اکرنی جا پیدی لے۔ اوبھی ماں نے جوالب دتا۔ بچیا، بوند پکا کے روثی

شے آ۔" ملوكاں روٹی دیون گئی۔ تے فقیر بولیا :-

توں گھت چنکارا لقھی ایں، حزاد دی بھین پرسی
تیرے کئیں گندے سوئے، پیرس لال نری
سیستی اُستا کارڈی، آن بزار کھلی
کچھ منگے دبلا خودا، ایسیں ظاہرا قیردی

ملوکاں :-

چھپیے دا پرگنا، حزاد دا پنڈگراں ہے یکوں افتر میں کھلاریا، توں فقیر جا پہا نان
وھوں آکے لکھیا، کوئی تکے اوچھا تھاں ہے تیں جیسی صورت اکے ویچائی سکنی سانے تاں
سمیل :-

جیڑھی سکدی سی اگے، اوہ جی سی کھنی ہوگ
ایں بھوڑ، لنگ، موڑے، ساڑھی تھاں کھلدي ہوگ
اسان ملٹگاں، عاشقان ترمیت، نہ سوگ
جر ڈھمھی آ، سو درقی آ، جو درقی دی سو ہوگ

ملوکاں :-

بھسوی پنڈے والیا، یکوں بیال مائے کیس ہے یو تھی تیری جھوٹھ دی، کوئا تیرا بھیں
ڈھڈھ میرا چاکے، بیزان دبیں بدیں ہے ایہہ گل کے نہ منقی، سیل ہمار درویش
سمیل :-

پوچھی میری پسے دی، جھوٹھ نہ میرے پاس ہے الیں پوتھی چوں نکلی ہر سہر تھی تیری ذات
دل نوں سک دیدار دی، ڈاہڈا پیاس اداں ہے میں راجھاتے توں ہمیر، نہ کرایڈ نہ اس
ملوكاں توں فقیر نال جھگڑا دیاں ڈھیر چر ہو گیا سی، اوہدی ماں تے داچ ماری تے اوہ چھپی نال بھج گئی۔ ہوئی
ہوئی سیل دے عشق دا دھوون سارے گراں پچ کھنڈ گیا۔ شریک ملوكاں شے پاپیاں توں بہنے طھے دیون مگ
پئے۔ تڑک پے کے ملوكاں ۱۰ اپیڈر شیرے یتم اکے جارُناں، ایں تچاں سے پنج توں میری دھمی دا چھا چھڑا
ملوكاں بیری گزت نہیں، تھاڈی گزت لے۔ شیرے کے تھیم سنه دو موٹے ڈاہڈے کا میاں نوں آکھیا۔ ایک
فقیر نوں کے فیلکے کوٹھے چاہ کو۔ میں دوڑے دیے ایہدی بخرا گھیسان۔ سیل نوں دوبار چر کٹ پیچکی
سی۔ ہن ملوكاں دا دل پیم پیا۔ رات نوں بندے سوئے گئے، تے سیل نوں آخری دار الحادون گئی۔ کوٹھے سبھے

آئتے گئی، تے پریاں کی وڑک سُن کے سیل بولیا،

اسان اگاں ای چھیتا، توں آن کھسلی ایں آ ہے آن دے فوج پاتنی، جیوں بائیکن مرکھا
س داعش نہ کوڑدا، جنباں آپ سُندا ہے ہمیرے بربتے رائجھے دھی اس پچا

ملوکاں :-

زہر کباری عشق دی، کس جا بیجی راہ ہے دھمودے دھریں نہ بجدے رہی ہیں تسلے لا۔
ایہہ گل توڑنے چڑھی دی، دل توں جاؤ بجا ہے دنچ لہرد نوں، سرکارے عرضنا پا
سیل بولیا:- "ہن ہیں ہوا جاویسان۔ تے سہ کارے عرضنی پرساں"۔

ملوكاں ای بیچی گل سُن کے گھر گوگی۔ سیل ہنخیرے دوچ متدہ مارے کے اک ٹیبا ہیا گدالا جا بیعا۔ ایں
نال خاق چا پیٹیا۔ تے بھال مارے باہر آ کھلا۔ پنڈ وچوں چوراں دا گلوں نکل گیا تے دوڑے دیلے ہلور
جاوڑیا، کے طراں بادشاہ تے باع وچ مالی جا گیا۔ دن رات جان توڑکے محنت کیتی۔ بادشاہ بھرخ شش
ہرگیا۔ اک دن بادشاہ نے مروچ وچ آن کے چھیا:- سیل، منگ جو کچھ متگان "سیل تے باع دی صفت
شرف کو دتی۔

باع عجائب شاہ دا، ڈھنے اس انہار

کھوہ پے راگ الادپے، دیون پئے چنکار

لایاں گل بچواریاں بھیوں ساون پونڈ بچوار

بولن کوالاں بیبلائ، ہور ٹوٹی کرے پکار

درج کوئر گلکارے، ہور ٹوٹے ڈاہو ڈار

ہور پچھرو باع خے، بولن بارو یار

پارہ دیاں سوہنیاں، چختے ہندے آسردار

باچھو گوکار آن بادشاہ، میرے مجاہن باع اجڑا

بادشاہ چھیا:- ملوكاں کون اے سیل عرضنی کیتی۔" اوہ میری متگل تے، اوہ دے ماں پیٹتے ہر دیکھے گراں
دا پوچھ دھری ایہا دیاہ کتے ہو درے کرنا چاہنے نہیں۔" بادشاہ ایہہ گل سُن کے ہس پیا۔ توں بیا:- "ملوكاں
اک پنڈدی اڑدی تے، کوہ ناف دی پری تے نہیں۔ توں ایڈا کھیڑے کبین پاں" سیل جواب دتا۔

شکل گوکار پری دی رب نے خاص گھڑی

لال لیاں فوج دنداں، بھیوں موٹی دوچ رطی

دیہی ڈھلی ورچ سیچان ، یا المطھ کھراد حسٹرھی
میں ڈھیان تاراں سیکھ رے، نہیں نظر کرامیں اڑی

بادشاہ قول نے بیٹھا سی سیکل مڑ مدد منگی۔ بادشاہ نال فوج ٹور دتی۔ ٹوکاں فے پڑا پڑے
تے ٹوکاں دی جنخ ڈھکتی ہوئی سی، اوہناں پندوں باہر ڈیرا چالایا۔ سیکل سپاہیاں نوں آکھیا۔ پھولوں
اکھلا جاناں ہاں، اوہناں میتوں ٹوکاں نے دتی تے کھری داہ، نہیں تے میں سیٹی کراں گا۔ اوہ تکھاناں نے
کھر گیا۔ کوئی نہ آتے کرڈیاں وادھنبلاد ڈھقا۔ چھمال مار کے چڑھ گیا۔ اوس ٹوکاں ہی باہرہ نہ پہ لئی۔
تے گردیاں ڈند پادتی، ”حجلہ آگیا۔ حجلہ آگیا۔“ میلی تے جنخ آٹھتی، سیکل سیٹی چاکتی۔ فرج آگی۔
تے سپاہیاں نے میلیاں تے جنخ دا بندہ بندہ تپ بیا۔ سیکل حکم دتا۔ بندیاں نوں چھڈ دیوستے ٹوکاں
نوں سے چلو۔ لامور جا کے تماضی خلنتے نکاح کیتا، تے ٹوکاں نوں نالے کے پند نوں ٹریا۔ رستے
درج اوہ پر ڈھکتی ہوئی سی، ڈھپ مٹھی کرن لئی اتحاہیں ڈیل چالایا۔ تریہہ گلی ہوئی سی
تے سیکل بولیا:-

من آکھیا نی رنگدر ہاں، گھٹ پانی آن پا
و دیکھ ائہاں رو ہاں سکدیاں، اج کیتا میل خدا
صورت ہر دو نک شہر دی توں جا پیں ہو رجا
میں دلی دکایہ دیکھیا، تیں درگی نہ ڈھنی کا

م
ل
ک
ا

ڈھنڈ لے کھوہ اتے گئی
دھنڈاں ٹھوکیں کے ایک سمجھی
تے ایک ٹھیکی تی اتے رکھ
بیانی سیکل اک چھول دو گھٹ
بھر لئے۔ تے ٹوکاں آکھیا
ہن سیس رہ۔

ڈاک

پاکستان پرچ پنجابی دیباں چیلگیاں نکلاں تے سہیںیاں کہا تیاں تاں پڑھن سنن دل عام

• احمد رہی لامور [مل جاندیاں سن۔ پرچ پنجابی دے کے چلے رسائے نوں اکھیاں تر سر دیاں رہنداں سن۔

• پنجابی ادب دیکھ کے اکھیاں نوں ٹھنڈ پے گئی اے۔

• پیا راستگھ پدم، پنجابی ٹسپاٹھنٹ - پٹیالہ (بھارت) | تے پنجابی زبان نوں پروان چڑھائی
میتوں خوشی ہوئی اے کہ پنجابی ادب

لئی تسوی ایس سالے دے ذریعہ کچھ کو شش کرن گئے او، ایہہ اک پڑا نیک کھلے، آون والیاں پنجابی نسلان تھاں دیں
دعاواں دین گیاں کہ تسوی محلی دسری جھی بولی نے میاں نوں ایہناں اندر صدر کے جلا یا اے، تے کروڑاں تے احسان کیا اے۔

• بعد الرفت ششخ - چیہرہ میں نٹ بولٹ میتوں فیکھر کو اپر ٹھوڑ سو سائی ڈلہو | ایسہ گل من میں
تھاڈا پیچھے دیکھ کے

زول دل کردا اے کہ پنجابی درج وی چلے رسائے کڈھے جا سکدے نہیں۔ شرط ایہہ وے کہ بندہ خلوب نال کو شش
کرن والا ہوئے۔ پرچ بیٹا سوتھا تے من ہوتھا ایں۔ ایہدے نہترے نظم دو ٹویں حصے لا جزویں نیں تے قابل تعریف نیں۔

• استاد دوامن - لامور | چاہو نا آں کہ پنجابی ادب دے ودھن چلن درج تھاڈا پنجابی رسال
پیدا پورا ادنی حقی ادا کرے گا۔

• باقی صدیقی - راول پتھر طری | تھاڈا خط پڑھ کے بڑی خوشی ہوئی اے۔ لیعنی لوکی صبح پوٹھوہاری
بیل نوں نہیں جان دے۔ اوہ اس بیل نوں پوٹھوہاری سمجھدے ہیں۔

چھڑری گو جھاں درج یوں جاندی اے۔ اصل درج پوٹھوہاری یوں اوہ اے چھڑری دوایہ سندھ ساگر جھیسوں تاریخی
لحاظ نال پوٹھوہار کہندا ہے نیں، دی اللہ تحصیل دے لوکی بولدا ہے نیں۔ یعنی اٹک، فتح جنگ۔ راول پتھری،

پند دو اسماں۔ تلا گنگ، پندی گنگ، پچھوال تے خشتاں، اس توں علاوہ ہزارہ تے کچھ تھے درج وی ایہہ
بولی بلدی اے۔ ایہدے غاینہ الفاظ اپہنہ نیں۔ میٹھا۔ تینٹا، درج، دیساں دغیرہ، پنجابی مر جاں تے

اوہنہن لہنڈی یوں وی کہیا اے۔ ایسہ پیل شروع ویچ سارے سابق صوبہ پنجاب ورچ یوں جاندی اے۔ وعیسے
لقطاں درج یا یسے بولی نے ترقی کرے پنجابی دی صورت اختیار کئی اے، ایہو وجد اے پیچ پرانے سارے پنجابی شعراء

کلام درج ایں بولی شے نایا نہ الفاظ ملدا سے نہیں۔ ایہہ بولی کچھ لفظاں دے اتے مبارکاں ملنا فی الحال دی ملدي لے۔

صرف نظم ان عزیزان دیکھیاں نہیں، چون
• غلام لعیقوب اتو۔ (ایم اے ایل ایل بی) گو جراواں
چیزان پیش کیتاں یہے۔ صوفی تعمیر ہرداں

دیا یہہ مصروف بہت پیارا اے بھر۔ ”تازہ رکن یاداں، ایہہ فریاداں“۔ ایسا سادہ تے دل نشین انداز

اٹت دان بات لے، تے اوہ ماں دا ایہہ دُنما دی بڑی آجی گل لے پئی

جے درختی دا اگ نڈو لے۔ جے اسماں نہ دھڑکن

جندری شے دن لین اہاسیاں۔ جھوکماں کھاون راتاں،

قیوم نظر ہرداں آزاد نظم دل جرخ کیتا اے۔ چیکی گلی سی۔۔۔ پروفیسر ہرداں اپنی ایسے نظم دے ایں ڈٹے

ذیں دوجی واری پڑھن سے تو پرپر دیلے خوب سے میں کیوں روناں آں

ڈر ڈر کے اپنے کوؤں دی ٹک جاناں آں

تے پنجابی ادب فیں ایہہ جھے طیباں نال مال مال کرن۔ سافوں اوہ ماں کروں ہستیاں ایجاں آسان نہیں۔۔۔ منیر نیازی

ہرداں بڑی کہافی اک اشائے درج بیان کیتی لے تے جھیلے۔۔۔ بہزاد احمد دی تہی تی ارتقا خیال دا ڈو گھن تے

شاعردا اپنی نظم اتے پورا پورا خايد دسدالے تے بڑی مزے دی چیز لے، دل ڈریا، کہیا، گھر ریاتے جیسا۔

پیر فضل ہرداں اپنے خاص رنگتی خزل کھمی لے۔ دوچار شعر ٹرے باکنے نیں تے ٹھیک پنجابی دا درتارا

بڑی پیاری شے لے۔ کامیاب ترین عزیل حکیم ناصر ہرداں دی اے کیارا گل اے، کیڈا سوزتے ساد مرادا،

املاز لے۔ ایس ناگی تے سیکم کامشہ ہرداں دی اپنی تھاں خوب نہیں۔۔۔ بید علی شاہ ملنا فی ہرداں علاقائی لوئی بی

سیدان تیار کیتا لے۔ ایہہ پیزروی ضروری اے۔

• نذر راحمد۔ پیر نہیں خبرداں دے بارے دی ہونا چاہیدا اے۔

• سلیمان خاں گئی۔ لاہور دی کیتی۔۔۔ پنجابی ادب شے ملن نال بڑ دی پوری ہو گئی تے تلاش وی ٹک گئی۔

• حنیف کاشفت، کراچی تھاڈا پرچہ دیکھیا، در قمی پنجابی درج اپنی نویت دا پہلا پرچہ اے۔

ایدا نکھارتے رکھ رکھاڑ ایچ اے جربیں موئی پروردتے نیں۔

افصل پر دیز ہرداں دی محنت دی داد دتے بنائیں دیسا جاسکدا۔
ناز پروین۔ ٹکلگر لہرداں ایم اے الگی داری پر دھر لاری گیت چھڑے دیاہ اتے گائے جاندے
نیں اوہ ماں اوتے مغمون دی بخون گے۔ فلمی صفوہ دلوں تھاڈا کیہ جیاں اے۔ پھر تھی یالاں فوں تاں اکا ای گھل گئے اد-
کھی۔ کدی لفڑاں ضرور دیا کرو۔ ادھے توں ودھہ سائیا شری ادب نعتاں جھ
• گلشن وزیر ابادی۔ دیپر اباد اے۔

حینیف پر دیز ہرداں دی ”بھی بھی“ تے ریاض احمد سیم ہرداں دی ”خالدہ“
• فردوس بڑی۔ ملکری عزیز تاں دی ڈھر گئی نفتیاں نوں پیش کر دیاں نہیں۔ انہ سجاد ہرداں دی ”گوئی“
پتھر جیسی کھتے دی رہن والی اے۔ فلمی صفوہ ضرور رکھو۔ ایم دن رسائے دی ماگ دو چھ جاندی اے۔ زمانے دی ہوادی یہو۔
• عبد الباسط۔ مصری شاہ لہرداں ڈرامہ دل دریا۔ ٹانڈا چھکا گیاتے پڑھ کے سواد اٹھیا۔ تھی

• عین الحق فرید کوئی۔ کوئی ایم اے ”پنجابی ادب“ ایں گھٹے نوں پیچ جوچ دا پرچ ہیں دلدا

ہن میں اپنے دیں دیاں کھا ریاں نوں کچھ لہذا چاہنہا ہاں۔ پی تھی ٹکلیاں کوتا تے کہاںیں ای شہ
کحمدے رہیا کرد۔ ایں توں علاوہ دی بخون راستے بہت کچھ یاقتی اے، اپنے دیں دی تاریخ ای سے لمعہ
ایتھے دیں دیں دے لوک آئے۔ کوئی بڑے، بھڑے، کوئی بچھے مردے، کوئی بچاریاں دے
بھیس درج آئے، سارے اپنے تاں ون سوتیاں رسماں تے انہیاں بڑیاں لے کے آئے، کچھ ایتھے
ومن گل پتے تے کچھ اگے نخل گئے۔ پر ادھے اپنی اثر ایتھے ضرور جھڈ گئے، ہن سادا فرض اے۔ پی اسی
نکھڑ پنچھڑ کے اپہناں ٹکلیاں دی کھوج لا یئے۔

ابن سلطان۔ وار بڑن کل گڈی دی وجہ دی پنجابی ادب“ دیکھیا۔ ادھے ای حینیف پر دھری
ہرداں دی کہانی تے اک دو نظمان دیکھیاں۔ پرچہ چنگاتے من موہنا
ایں کیہ تھی ابھیا انتظام نہیں کر سکے۔ جھڑا پرچہ شنخوپرہ تے وار پڑن توں دی بھی سکے۔

• مغمون دیز کاغذ دے اک پاسے لکھو۔ رسالہ دس تاریخ تابیں نہ سے نہ دفتر توں اخراج کئے۔
• سخط دکھات کر دیاں خربیاری نہردا حوالہ ضرور دیو۔
• پنجابی ادب بارے یاں کوئی ہردا باری گل پنچھی ہو دے تاں جوابی لفاظ ٹکلو۔

کلرک لاہور

ماہنامہ

• سرگاری ملازمین کا بے خوف تر حلقہ
• محنت کشیں اور مزدوروں کی متفقہ آزاد
چدید ادب کا داعی
رمضانی سے شہجانی ہٹک ... بُندھان سے
سرٹ بیک میں تک ... جہاں کادی نے ایوان
صد تک پنچھے والا اور تصفہ خوانی سے گلی مارڈ تک
مارک نیرالا واحد پرچہر۔
میخواہتا کلرک و فرنڈی کشن لاہور

فردری ۱۹۶۰ء
کچڑاں سال قن کاروں کی ملنے پائیں نگارشات نظم و نثر
ہر فن کار کی تصویری معیم ادبی تعارف

سالنامہ

رنگ زمانہ میں دیکھئے

النامہ کی ایک جبک :-

جیخت بیمہری، ہری کچد، رضیہ حمید، عالم کرد پرید
شیبہم فردوس - غیرہ خاطی، زہر فیض، عزیزہ اجمیع،
تم حوال طیب، شیخ عبدالجادد، سیم جوہری، کشیر سلطان،
احتریلی، یونس جاوید، منصور قمیر، جاگان فرین -
میخواہتا رنگ زمانہ لمن روڈ لاہور

پنج دریا وال دھنی ہر قی روئی مٹھڑی زبان فوج

حسن عرفانی

— دیاں —
چار لمیاں نظماں

حسکیم ناصر

جو نندے وردے شاعران
چونویاں نظماں غزلان

سمجھ سو رج
ملک:- اک روپیہ۔

ملک:- قن روپے
تھے ہور دو جہاں چنگیاں کتاباں

گندل

ملک:- دو پیسے

ملک:- دو پیسے
ملک:- ملک:-

ڈھلانی دے کم دے ماہر —

ڈیزیل ائل انجن — ڈیوب دیل

فلش دا ہر ستم دا سامان

بناؤت دا لے تے دیچن وائے

علام محمد الدین انید سٹر (فونڈری ورکشاپ) رام گلی ۲۷ لاہور

سالنامہ

ہر ستم دی قلمگ
آزاد الیکٹرک سٹور

ایمین مارکیٹ برلنڈر تھر وڈ لارہو

بی اے (انگلش) — ایف اے (انگلش)

میٹر ک سیکنڈ نیشنل فاصل

لاہو کا حج آف انگلش (ستنا بھروسہ)

میں داخل ہوں

ٹاف - مختنی - مخلاص - تجربہ کار - کامیابی قیمتی

نشتیں - اوقات

{ (۱) صبح ۶ بجے سے پہلے بجے مخلوط

{ (۲) ۲ سے ۳ بجے دوپہر صرف طالبات

{ (۳) ۶ سے ۸ بجے شام صرف طلباء

{ (۴) ۹ سے ۱۲ بجے دن طالبات (برائے تمام مصائب)

{ (۵) ۲۴ بجے سے ۶ بجے (انگلش) بخظ

{ (۶) ۹ بجے سے اب بجے تک طالبات

{ (۷) ۵ بجے سے ۶ بجے تسم طلباء

{ (۸) ۷ بجے سے ۹ بجے صبح (طالبات)

{ (۹) ۵ بجے سے ۸ بجے شام (طلبه)

روایکوں کے لئے پردہ کا معقول تنظیم ہے۔ سنیافت اسٹائیلوں کی خدات حاصل ہیں۔

کالج کے ہر سال کے نتائج ۹ فیصد سے زیادہ ہوتے ہیں۔

ہمیج لاہو کا حج آف انگلش (ستنا بھروسہ) بالمقابل کمز افس لہو

وی بیلٹ

ہر زیرتے ہر سائز دے

ہر قسم ہر گونتے تے ہر سائز دے

فیلیکس ایبل - ریٹر ہوز - کینوس نے ہو ہر قسم دے

پاٹ

خریدن لئی ناکے مشینری دے قسم دے آڑاں دی سپلائی لئی۔

پنجاب پیشہ دی پیٹی بزند تھر و د الہو

کاچی تاریخ اپتہ BAND SAW نیپیٹر روڈ کراچی

فن نمبر 37449